

Fåglar
i Närke

2010 nr 3

Fåglar i Närke

Årg 33

2010 Nr 3

Närkes Ornitologiska Förenings medlemstidning.

Redaktör och layout

Åke Lorin

Brantströms gränd 12, 702 28 Örebro, tel. 019-24 49 32,
070-326 90 02. E-post: ake.lorin@telia.com

Redaktionsgrupp

Ann-Margret Elmroth, tel. 019-32 01 83,

070-637 15 95 E-post: elmroth@telia.com

Helny Olsson, tel. 019-29 90 03, 070-576 29 81

E-post: helny@telia.com

Marianne Johansson, tel. 019-36 17 75,

070-656 63 69 E-post: marianne-j@telia.com

Närkes Ornitologiska Förening

En ideell regionalförening av Sveriges Ornitologiska Förening, SOF.

Medlem i Närkes Ornitologiska Förening blir man genom att sätta in årsavgiften på plusgiro 430 33 22-4 eller bankgiro 5747-3357. Årsavgiften är för vuxen 160 kr, för familjemedlem 40 kr (erhåller ej medlemstidning), för ungdomsmedlem (13-20 år) 80 kr och barn (1-12 år) 40 kr. Medlem i NOF erhåller vår medlemstidning som utkommer med fyra nummer per år.

NOF:s styrelse

Ordförande

Börje Karlsson, Oskarsvägen 4 B,
702 14 Örebro, tel. 019-12 06 20, 073-059 12 73
E-post: borje.k@gmail.com

Vice ordförande och kassör

Hans Waern, Vilebacken 45, 692 36 Kumla,
tel. 019-58 20 18, 070-492 53 51
E-post: hans@ekonoma.se el. hans.waern@telia.com

Sekreterare

Lena Holm

Alnängsgatan 8, 703 62 Örebro,
tel. 019-33 22 18, 0732-601 601
E-post: holm.lena@gmail.com

Övriga ledamöter

Ann-Margret Elmroth, exkursionsansvarig
Rusthållaregatan 14, 702 83 Örebro,
tel. 019-32 01 83, 070-637 15 95
E-post: elmroth@telia.com

Anders Kronhamn, inventeringsansvarig.
Västra Bangatan 3, 703 54 Örebro.
tel. 019-18 90 12, 070- 551 22 12
E-post: anders_kronhamn@hotmail.com

Ronnie Lindqvist, exkursionsansvarig,
Bertil Waldens gata 6,
702 15 Örebro, tel. 019-10 23 33, 070-262 14 17
E-post: lindqvist_ronnie@hotmail.com

Andreas Tranderyd, ungdomsansvarig,
Örebro, tel. 073-717 08 52
E-post: andreas.tranderyd@hotmail.com

Suppleanter

Bengt Jalsborn, försäljningsansvarig
Vallnäs vägen 3, 703 58 Örebro,
Tel. 019-12 70 80, 070-113 47 99.
E-post: b.jalsborn@glocalnet.net

Ulf Jorner, programansvarig
Måbärs vägen 11, 703 75 Örebro,
Tel. 019-31 21 46, 070-661 66 55.
E-post: ulf.jorner@spray.se

Adressändringar sänds till:

Närkes Ornitologiska Förening
c/o Hans Waern, Box 42, 692 21 Kumla.
E-post: hans@ekonoma.se

NOF:s hemsida: www.nofnet.se

Du är välkommen att besöka NOF:s hemsida där du finner information om föreningens verksamhet.

NOF-svarar'n: tel. 019-18 84 19

- frågor till oss om föreningens verksamhet
 - fågelrapporter som ni vill delge oss andra men som ej inrapporterats till rapportsystemet Svalan
- Svararen avlyssnas någon gång per vecka.

Manusstopp
för **Fåglar i Närke 2010 nr4** är
den **15 nov**

Omslag: Nötskrika i förstaårsdräkt. En akvarell av
Staffan Ullström.

Ordföranden har ordet

Börje Karlsson

När detta skrivs är det en vacker sensommar-dag med höstaningar i luften och det börjar bli dags att summera sommarens fågelobservationer. Som framgått av tidigare krönikor har jag ett fritidshus i norra Västergötland vid sjön Vikens strand där jag tillbringat många sommarmånader. Fåglar i och vid Viken har jag tidigare behandlat i min krönika "Sjön Vikens fåglar" i Fåglar i Närke nr 3 2008. Jag tänkte ägna den här krönikan åt två fåglar som dominerade luftrummet hos mig under våren och försommaren: Enkelbeckasinen och morkullan.

Enkelbeckasin

Enstaka enkelbeckasiner har spelflyget över huset under årens lopp, men långt ifrån varje år och någon häckning har jag inte kunnat notera förrän i år. Det är en mytomspunnen fågel, vilket inte är svårt att inse när man ser den komma flygande i vårkvällen och hör dess speciella läten. Den har därför också getts många olika namn lokalt. De vanligaste lär vara horsgök och himlaget, sistnämnda lär vara vanligt i Närke.

Enkelbeckasinen ansågs i Skåne vara en gammal ungmö. Hon skrek därför ständigt och jämt: "He-he-he-herrarna! Tag hit käppen, käppen, käppen!" Det berättas också att det var en bonde som hade en häst, som var nära att svälta ihjäl då allt hö hade tagit slut för honom. Då nu hästen låg i själåtåget kom enkelbeckasinen och sjöng: "Hästen ska inte dö-dö-dö! Hästen ska inte dö-dö-dö!" Uppigad reste sig hästen och bonden kunde leda den till en liten plätt där det fanns lite bete. Man menar att när beckasinen hörs kan hästen livnära sig på betet. Om enkelbeckasinen hörs om kvällarna sägs det bli regn nästa dag. Om

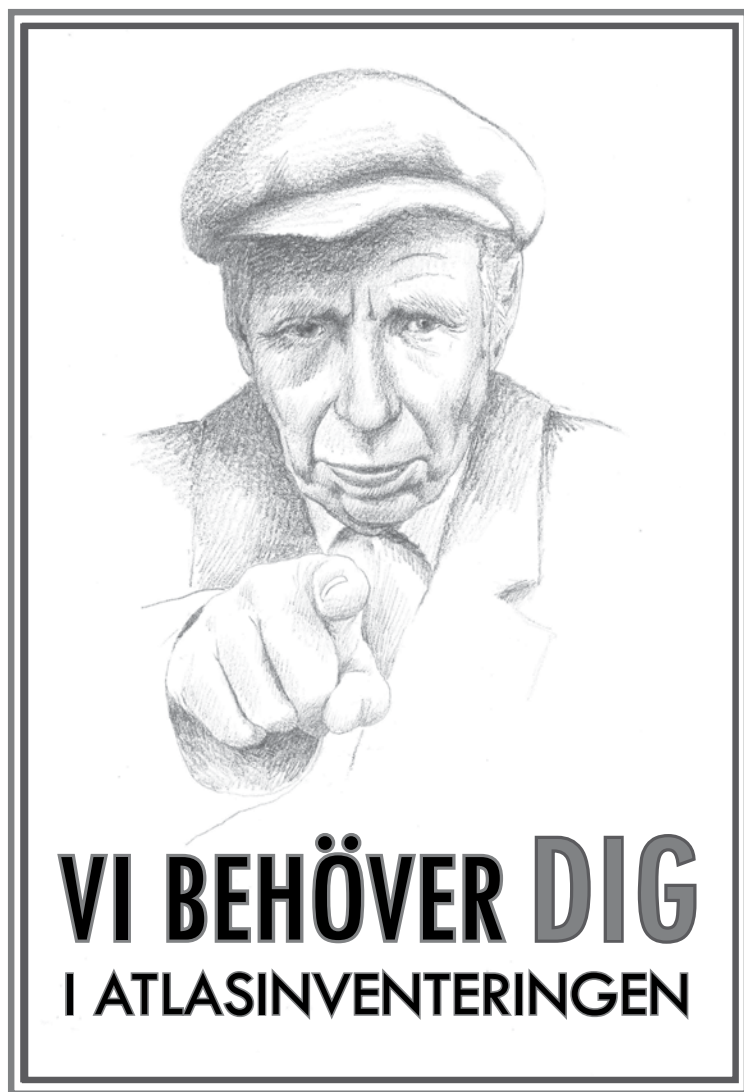
den sjunger långa drillar blir linet långt, men sjunger den korta drillar blir linet kort. Det sägs också vara farligt att vidröra beckasinens ägg. Om man trots all försiktighet råkat vidröra ett ägg så kan olyckan avvärjas om man med vänster fot trampar på ägget och samtidigt ser mot himlen.

Morkullan

Morkullan är årsviss och häckar de flesta år. Det är också en mytomspunnen fågel med olika lokala namn. Det sägs att det en gång var en piga, som en kväll skulle gå ut och söka efter ett par stutar som kommit bort. Stutarna hette Knort och Knisp. Hon gick och gick utan att finna dem, ideligen ropande på dem. Trött och otålig önskade hon sig till slut vara en fågel så att hon snabbare kunde få tag på stutarna. Så snart hon tänkt tanken blev hon förvandlad till en morkulla. Än idag flyger den omkring och ropar: "Knort! Knort! Knisp! Knort! Knort! Knisp!"

I Frankrike och England där jakten på morkulla är intensiv finns en hel del folktro och märken kring fågeln. Den första morkullan kommer till England runt den 20 oktober. Ett gammalt rim säger: "Gökhavre och Morkullshö gör bonden utan brö". Meningen är att om våren är så sen att bonden inte kan så sin havre förrän göken kommer, och hösten blir så blöt att han inte kan skörda förrän morkullan visar sig så blir bonden ruinerad.

Enligt svensk folktro kunde morkullan med sin långa spetsiga näbb sticka hål på kornas juver för att få mjölk. Det ansågs också vara ett dåligt omen för ett brudpar att höra en morkulla ropa då de efter vigseln lämnade kyrkan. Morkullan var därför en häxfågel som borde skjutas när man såg den. ◀

Blyertsteckning av Staffan Ullström

Framsidesbild: Nötskrika *Garrulus glandarius*

Nötskrikan är en skogsfågel och stor som en kaja, 34 cm. Den känns lätt igen på sin gråbrunröda dräkt, vita övergump och vita vingfläckar, svarta stjärt och sin flaxiga flykt på de breda, rundade vingarna. På nära håll ser man de blå-och svartbandade vingfälten. Könen är lika. Lätet är ett omisskännligt skränande "krääh krääh". Nötskrikan är allmän i Sydsverige upp till mellersta Norrland, på höstarna särskilt i ekskogar, eftersom ekollon är basfödan, och förekommer norrut sparsamt. Den bygger ett mindre risbo, oftast på några meters höjd intill en granstam. Läger 6 – 7 ägg som är ljusgrå med mörkare fläckar. Den samlar ett vinterförråd av t ex sädeskorn och ekollon som den kan transportera i strupsäcken och i näbben kilometervis och bidrar på så vis till att eken sprids. Den varnar andra djur för rävar och ugglor men livnär sig och ungarna å andra sidan sommartid på proteinrik föda, t ex ägg och fågelungar.

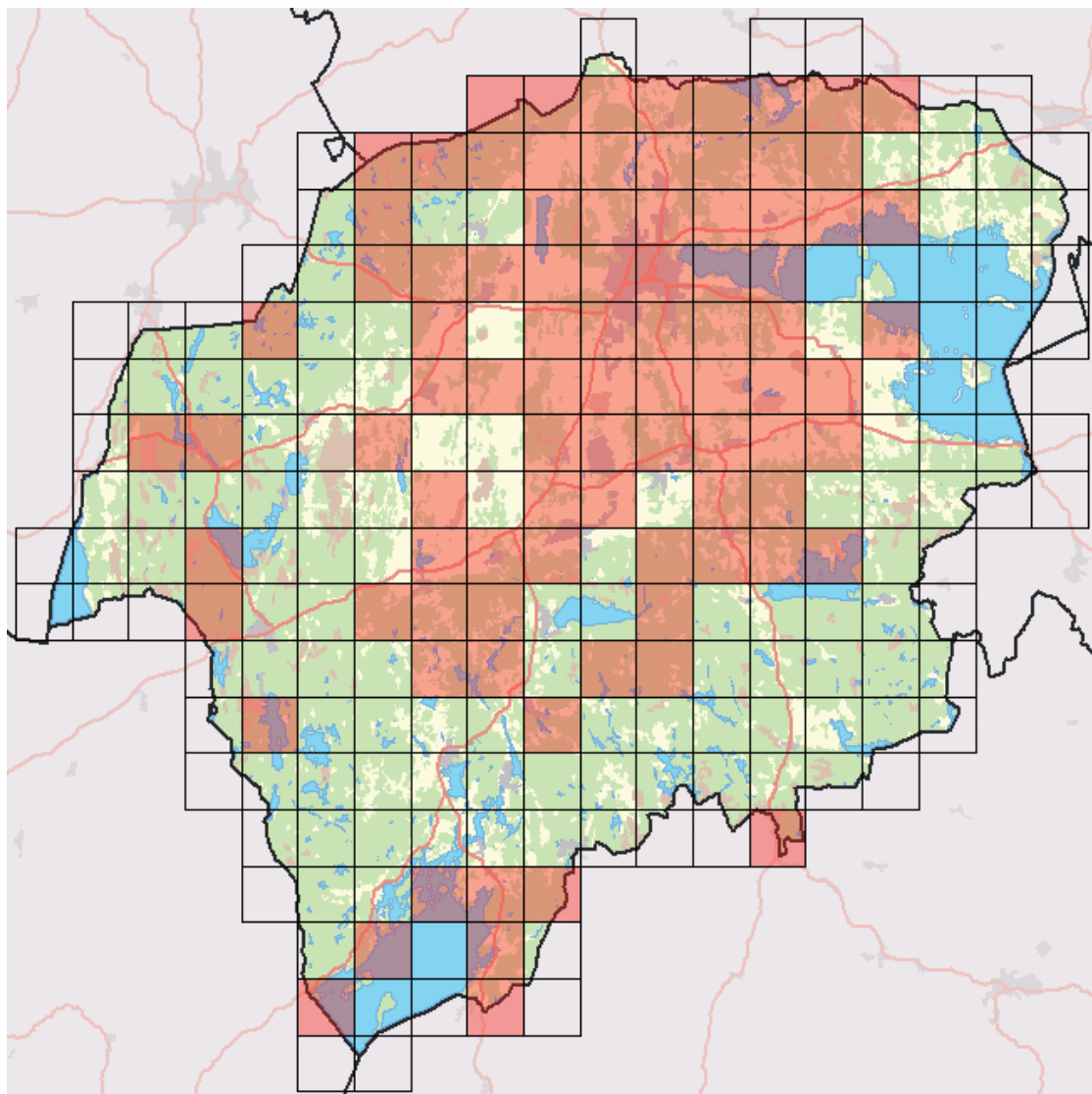

Arbetet med Atlasinventeringen går vidare och glädjande nog har flera nya inventerare anslutit sig under sommaren. Fortfarande saknas dock inventerare till många rutor och vi hoppas därför på ytterligare uppslutning av Närke-skådarna! Av kartan framgår vilka rutor som är upptagna, respektiver obokade. Skulle du kunna tänka dig att bli ansvarig för någon ruta nära dig? Eller ännu hellre en avlägset belägen ruta? Kilometerersättning utgår. Tveka då inte att ta kontakt med Anders Kronhamn eller Ronnie Lindqvist! Din insats behövs i Atlasinventeringen!

Anders Kronhamn: anders_kronhamn@hotmail.com, Tel: 070-5512212 eller

Ronnie Lindqvist lindqvist_ronnie@hotmail.com, Tel: 070-2621417

Närkekartan med Atlasrutor

Obokad ruta

Bokad ruta

Uggleutflykter

Brevenskogarna 27 februari

Utflykten blev inställd pga omöjliga väderförhållanden.

Örebrotrakten 5 mars 2010

Jan-Erik Andersson och Barbro Arvidsson

För oss nya fågelskådare och medlemmar var det premiär att följa med på ugglexkursion denna kalla kväll i mars. Vid samlingen på parkeringen vid Statoil Västhaga tog Anders och Ronnie emot oss och vi begav oss i några bilar till bergtäkten Atle. Direkt på plats hördes det läte som kvällens utflykt var ämnad för- berguven's dova hoande. Det var flera skådare där som redan anlänt till platsen. Dessa hade lyckats få syn på fågeln genom tubkikare och lät oss andra välvilligt ta del av denna magnifika syn.

Förutom det fantastiska mötet med berguven lyckades vi inte få höra någon av de andra ugglorna som var målet för kvällen. Vi gjorde några stopp vid Glomman, Sörbyskogen och Sommarro men ingen uggle gjorde sig hörd.

Men Ronnie tyckte inte att vi skulle ge oss så lätt utan han föreslog ytterligare ett försök, vid Öby kulle. Vi begav oss dit och trots några stopp på vägen dit fick vi inte höra någon uggle. Dock fick vi vid Öby kulle bevittna en stjärna som föll i den kalla natten – minus 21 grader !!!! Frusna men ändå fulla av entusiasm och iver att en annan gång leta efter ugglor på egen hand avslutades kvällen. Vi som nya medlemmar kände oss mycket väl mottagna av Ronnie och Anders som på ett frukostigt sätt delade med sig av sina kunskaper.

Vi tackar för den här gången. ◀

Hornborgasjön Annandag Påsk 2010

Ronnie Lindqvist

Årets resa till Hornborgasjön och tranorna genomfördes i år den 5 april, Annandag Påsk.

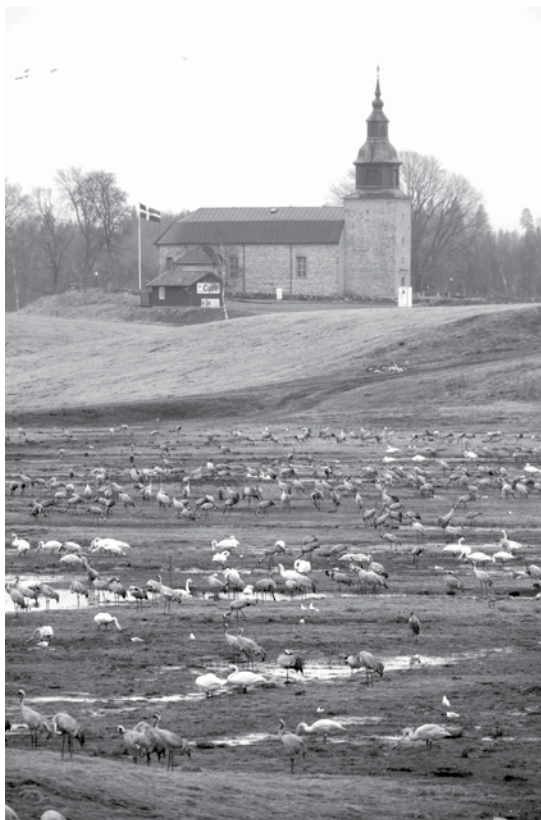
Tidpunkten valdes för att pricka in maximala antalet rastande tranor.

Påskan hade börjat milt och med vackert väder. Efter den långa, kalla och snörika vintern var vårvärmen efterlängtd. Men SMHI varnade tyvärr för busväder vilket också infriades.

Vi passerade Laxå med vår härliga långfärdsbuss när de första snöflingorna kom dansande och omväxlande snöfall och regn följde oss hela dagen.

12 800 tranor hade räknats in kvällen före och ett snabbt överslag när vi var på plats visade att de flesta var kvar, provianterande framför våra kikare. De hade minskat med 1000 från den maximala noteringen 13 800 st., två dagar tidigare.

Med anledning av det kylslagna vädret var det glest mellan människorna den här dagen. I tidningen dagen efter kunde man läsa att det varit ungefär 15 000 besökare på Påskdagen,

Bjärnums kyrka sedd från trandansen. Foto: Torbjörn Lorin

ett antal som arrangörerna bedömde som nära bristningsgränsen för vad området klarar av.

Helt enligt planerna var sjön full av tidiga flyttfåglar, ca 1200 sångsvanar, två mindre sångsvan, gräs-, bläs-, snatter-, stjärt-, sked- och brunand, kricka, vigg, knipa och storskrake. En vacker hane salskrake flög förbi. Några skäggdoppingar spelade, oberörda av snöfallet. Sädesärlor flög omkring och sånglärkor sjöng. Det var onekligen vår i luften trots att de flesta frös och tillbringade en del uppvärmningstid inne på Naturum Trandansen.

Efter besöket på Trandansen som är namnet på platsen, var det dags att förflytta sig till Fågeludden. Trots att vintern hade varit betydligt kärvarare och snösmältningen senare än förra året, hade isen gått upp betydligt mer i år. Iskanten var visserligen långt borta, men den kryllade av fåglar. Andra arter dominerade

här. Brunand i stora flockar, havstrut överallt på sjön, mängder av skäggdopping, tre gråhakedoppingar, två lite mindre doppingar, fortfarande i vinterdräkt, fick förbli obestämda på grund av avståndet. Tre havsörnar på isen, en rödbena i pölarna nedanför utsiktsplatsen. Även här såg vi salskrakar och en förbiflygande storlom samt en hona brun kärnhök. Däremot inte en skymt av de tre par röda glador som häckar runt Hornborgasjön, antagligen för dåligt flygväder.

För att stimulera fiskgjusarna till häckning har man byggt ställningar på många platser i sjön. Konkurrensen om dessa är stor. De som först tar platserna i anspråk är grågässen. Efter ett tag blir de bryskt bortjagade av den betydligt tuffare kanadagåsen. Så småningom återvänder fiskgjusen från vinterkvarteren och får då börja kämpa för att få ett ställe att häcka på. Vi fick se en fin uppvisning av hur en fiskgjuse jagade bort kanadagäss från en boplattform. Kanadagåsen är stor och tuff men har tydligen respekt för fiskgjusens vassa klor. Efter ett tag gav de med sig och lämnade över till gjusen som omedelbart fick börja jaga kråkor istället. Jag har en känsla av att det är en lång kamp varje vår innan ordningen är fastställd.

Efter lunch i det fria och lite avslutande skådning var det dags att avrunda och dra vidare. Tyvärr var vägen på västra sidan sjön ofarbar med buss, vilket gjorde att vi inte kunde besöka Hornborgasjöns utlopp där vårens första svarthalsade doppingar befann sig. Ett telefonsamtal till Kent-Ove Hvass på Skövde fågelklubb gav ett bekräftat tips om en lättskadd tjädertupp på Billingen. Alla var med på att åka dit, bussens värme kändes onekligen lockande efter fem timmar ute i den 2-gradiga naturen. Precis som förra året hade vi branschens mest positiva chaufför och gemensamt navigerade vi uppför Billingens sluttningar och hittade fram utan missöden. En ganska lång promenad blev nödvändig eftersom man inte parkerar en stor buss var som helst men med hjälp av en detaljerad vägbeskrivning hittade vi tjädern precis där den skulle vara. "Spelgalen" är nog ett missvisande ord, vi

Trots snögloppet fann vipan något att äta. Foto: Torbjörn Lorin

spekulerade i diverse förklaringar till varför en fågel uppför sig som den här gjorde. Kluckarna och sisningarna lät inte som de skulle. Kunde det vara så att fågeln var döv? Fjorton personer, alla med olika sorters optik, gjorde tjädern försiktig, men denna imponerande skogsvarelse går man inte alltför nära. Ett par från Danmark anslöt till vår grupp och undrade vad som stod på.

Tjädertuppen som spelade för deltagarna. Foto: Torbjörn Lorin

De hade fått tips om att åka till Skövde skjutfält och titta på orre som tydligen inte är sedd i Danmark på mycket länge. Nu när de fick sitt andra livskryss för dagen, även det en skogshönsfågel, kunde de inte låta bli att fråga om vi hade något säkert ställe för järpe också! Tyvärr kunde vi inte hjälpa dem med det, men i skogen hörde vi även kungsfågel, korsnäbbar och grönsiskor förutom tjäderns kluckanden, sisningar och släpande med vingarna i snön.

Nöjda med dagen trots vädret, vände vi hemåt. Bredvid motorvägen i Vretstorp satt tornfalken i sin holk, ormvårkar sträckte norrut och en gråhäger flög förbi. ◀

Färna ekopark

Ami Sundén

Lillebror Hammarström visade fantastiskt fina bilder från Färna Ekopark på föreningsmötet den 21 januari. Vi var många som var imponerade och därför bestämde vi oss för att åka till Färna för att se Ekoparken. Lillebror var tillfrågad om att guida oss men han fick förhinder. För mig, Ami, är det här hemmatrakter och jag bestämde mig för att ringa till en del gamla vänner för att få hjälp. Roland Waara från Riddarhyttan ställde upp direkt och blev vår guide.

Den 10:e april åkte vi till Färna Ekopark som ligger i Skinnskattebergs kommun på väg mot Ramnäs Makterna var inte riktigt med oss och det var ganska råkallt. Väl framme stannade vi vid Öster Flena och åkte först på södra sidan om väg 233. Där stannade vi vid Flena Hage för att fika och förhoppningsvis höra några hackspettar. Vi hörde och såg större hackspett samt spillkråka men inga rariteter. Vi åkte vidare längs Flenasjön och gick

sedan en stig mot Trollberget som är ett område med bevarad gammal granskog. Ett litet vattendrag gick genom området med fina meandar. Vi hörde och såg flera mindre korsnäbbar.

Så åkte vi vidare på norra sidan om väg 233 för att försöka få se eller höra några rariteter bland hackspettarna. Där finns områden med gamla aspar och säl. Bävorna bygger dammar där och i de fällda döda träden trivs många insekter som gör att det finns både tretåig hackspett och vitryggig hackspett här, men vi lyckades inte se dem trots att Roland hade släpat ut en stor bandspelare med ett hederligt gammalt kassetband i och försökte locka. Däremot hörde och såg vi en järnsparv där och kungsfågel och flera mindre korsnäbbar.

Man har även bränt av områden för att få fram en gynnsam biotop för hotade arter.

Området är mycket fint det finns mycket mer att utforska. Vi åkte upp mot Lilla Kedjen som är en fin liten sjö. Där fanns en rastplats och vi tog oss en välbehövlig fika. Det fanns några sommarstugor där och en stor och fin fågelmatning och vi såg svartmes stjärtmes blåmes talgoxar. Vid rastplatsen gäckade en nötväcka mig och jag trodde att jag sett något intressant men till slut fick vi alla fall se gråspett där. Sångsvan och kanadagås flög förbi och det fanns storskrakar gräsänder och knipor i vattendraget.

Mindre korsnäbb. Foto: Göran Bäckstrand

Mer arter den här dagen var ormvråk, brun kärrhök, sparvhök, trana ringduva gärdsmyg, koltrast, björktrast, dubbeltrast, stare bofink, bergfink, grönfink, grönsiska och gråsiska.

Det var en trevlig dag och området är väl värt att rekommendera. ◀

Korvarna smakade som vanligt bra vid brasan på Yxnäsa udde och trots att en av deltagarna lyckades få eld på både sitt långa hår och jacka så slutade det hela utan personskador. Totalt sågs 70 fågelarter, vilket var en tangering av rekordet från 2007. Nya arter för april-listan blev gransångare (101), kattuggla (102) o skedand (103). ◀

Exkursion till Yxnäset/ Segersjö 11 april 2010

Gunnar Nilsson

Klockan 09:00 samlades de 16 deltagarna vid parkeringen i södra Bondevrak. Efter den snörika vintern var det nu riktigt blött i markerna och eftersom en del av deltagarna var dåligt utrustade på fötterna (ej stövlar) så fick vi söka alternativa vägar över betesmarkerna för att hålla oss någorlunda torra. Hjälmaren var fortfarande isbelagd och det fanns öppet vattnet i delar av Yxviken, i kanalen och halvvägs ut till Hästholmen.

I granplanteringen vid parkeringen hördes en kattuggla och en järnsparv och på Yxnäset bl a bergfink, 2 gransångare, gärdsmyg och skogsduva. I Yxviken fanns bl a ca 20 salskrakar varav 8 färggranna hanar, 17 sothöns, 120 skäggdoppingar, 30 vigg, 25 knipor och 11 krickor. En rödrom gjorde några enstaka försök att låta normal och inte mindre än 8 bruna kärrhökar noterades.

Dagens upplevelse blev dock den fiskgjuse som just fångat en fisk i Yxviken och kom flygande precis framför plattformen på bekvämt kikarhåll. I samma kikarbild fanns plötsligt också en havsörn. Havsörnen var naturligtvis intresserad av den nyfångade fisken men så upptäckte den oss och gjorde liksom en ”tvärnit” i luften och fiskgjusen fick behålla sin fisk denna gång. De som var beredda med sina kameror fick chansen till fina bilder.

Vårexkursion i Kvismaren 2010

Bengt Jalsborn

Aprilvädret var inte med oss i år. Det kom bara fyra tappra personer som ville trotsa en kall nordanvind i Kvismardalen.

Lötentornet blev vårt första stopp. Där kunde vi njuta av en salskrakshane och fem par stjärntänder som födosökte tillsammans med svart-hakedoppingar och skäggdoppingar.

Nu hade vi frusit tillräckligt, så vi förflyttade oss mot Ormkärrstornet där det var lugnt. Ett par bruna kärrhökar födosökte över vassen. I Hammarån rastade ett hundratal krickor, även bläsand och snatterand fanns där. Havsörnen spanade från sitt favoritträd på Hammarheden. Vi hade en fin uppvisning av en fiskgjuse

NOF samarbetar med:

Studie
främjandet

www.sfr.se/orebro

som fiskade alldeles framför tornet.

Efter att vi intagit vår matsäck avslutade vi dagen med att lyssna till taltrast och rödhake.

Vi som guidade var Karl-Ola Karlsten och Bengt Jalsborn. ◀

1 maj och söndags- guidningar vid Oset i maj

Ake Lorin

Den traditionella förstamaj-guidningen i Oset genomfördes under Olle Liljedahls ledning. Fjorton personer deltog i vandringen. Trots det kyliga vädret hittades många vårarter, bland annat sävsångare och buskskvätta.

Redan den andra 2 maj var det söndag och därmed premiär på årets söndagsvandringar under maj. Alla med start vid avloppsverkets P-plats kl 07.00. Rutten är vanligen lagd över gamla tippen fram till ån som följs mot åns utflöde och avslutas via Rosenbergsstugan och över ängarna längs Tvärvägen och åter. Då brukar hela förmiddagen ha gått.

Premiärdagen då Lars Johansson guidade deltog 18 personer. Vädret var acceptabelt och man noterade förutom tidigare anlända arter många nya, som årta, vitkindad gås, svarthakedopping, strandskata, ladusvala, svarthätta, påfallande många, samt lövsångare.

Den 9 maj guidade åter Lars Johansson och antal deltagare var 14. Många sångare, som törnsångare, gräshoppsångare, trastsångare, sävsångare, grönsångare, hördes. Ladusvala och grönbena noterades också, liksom årets första gök.

Den 16 maj: guidade Ronnie Nederfält 12 deltagare. Frisk vind rådde, temperaturen var +13 grader och tidvis kom litet nederbörd. Det innebar att observationsmöjligheterna inte var

helt optimala. Dock noterades: gräshoppsångare 3, rosenfink 1, trastsångare 1, gråhakedoppingar 3 och svarthakedoppingar 2.

Den 23 maj var det åter dags för Lars Johansson som promenerade rutten med 19 deltagare. Inga nya arter noterades men fågelsången var fortfarande mycket livlig.

Avslutningsdagen 30 maj guidade Åke Lorin. Han hade god hjälp av Olle Liljedahl och Ulf Jorner. De och övriga 12 deltagare fick bland annat lyssna till snatterand, ringduva, sävsångare, gräshoppsångare, kärrsångare, trastsångare, och rosenfink. Under hela maj rastade få vadare i Oset. Dagens vadare blev rödbenor som häckar i området samt grönbenor. ◀

Klåvudden 2 maj 2010

Anders Kronhamn

Årets exkursion till Klåvudden gick av stapeln söndagen den 2 maj. Avresa vid den okristliga tiden 03.00 är ett måste för den som vill avnjuta sträckskådningens begivenheter i norra Vättern. Möjligen avskräcker den tidiga timmen många av NOF-skådarna för endast sju personer deltog inklusive undertecknad. Vadan denna slöhet, lockar inte sträckskådning i den underbart vackra Vätter-skärgården NOF-skådarna? Föredrar manne majoriteten att hellre ligga hemma och dra sig vid denna tidiga timme? Svaret på dessa frågor vet bara den (lata?) majoritet som aldrig besöker Klåvudden!

Nåväl, låt oss inte raljera alltför mycket över skådartillvaron och Närkeskådarnas tillkortakommanden. Låt oss istället konstatera att Klåvuddens sträckskådning är något av det bästa som finns att tillgå i maj månad! Klockan 04.30 placerade vi fötterna på uddens grovkorniga granitgolv och började spana ut över sjön. En underbart klar morgon och en lågt stående måne över Omberg i fjärran utgjor-

de ett vackert sceneri som gjorde det väl värt att ha stigit upp i ottan. Dock gjorde en iskall nordvästan och närapå nattfrost, blott plus 2 grader, att kylan var påtaglig och långkalsongerna värmdes väl. (Fråga Ronnie som lämnat sina hemma!).

I det sakta försvinnande gryningsljuset var bland det första vi såg en storlom liggande på vattnet borta i väster. Efter en halvtimme började fler fåglar att röra sig över sjön och ljuset tillåta artbestämningar även på långt håll. Sammanlagt såg vi i andväg under morgontimmarna ett tiotal svartor, 10-15 sjöorrar, tre ejdrar, och en alfägelhona. Andra begivenheter var en smålom, ytterligare 5 storlomar, en gråhakedopping, 11 småspovar, en strandskata, nio silvertärnor, en dvärgmås och en stenfalk. Från den bakomliggande tallskogen hördes en rödstjärts vemodiga strof och trädiplärkornas skyttlande. Sträcket vid Klåvudden slutar ofta tidigt och vid 08.30 konstaterade vi att sträckrörelserna avtagit och vi återvände till parkeringen. På hemvägen gjordes det sedvanliga stoppet vid Hargedammarna. Här såg vi två svarthakedoppingar som behagade visa upp sig fint alldeles i strandkanten. Längre ut i dammarna låg två salskrakepar

och i träddridån sjöng en gransångare. Glada i hågen av morgonens utdelning bar det efter detta sista stopp av mot Örebro och en välförtjänt eftermiddagslur! ◀

Dvärgen var enklare än den dubble!

Ronnie Lindqvist

Onsdag kväll den 5 maj var det dags att återuppta en gammal tradition, nämligen dubbelbeckasinspaning vid Rånnesta. Den dubble är en tystlåten rackare och rapporterna hade varit sparsamma från landet. På tisdagen hade det hörts spel i vårt södra grannlandskap Östergötland, så lite hopp fanns det. Under tecknad hade dock, kvällen före, varit på plats och lyssnat utan någon större framgång.

Kvällen kom, vädret var idealiskt. Helt vindstilla och uppehåll. Reservplan var upprättad. I södra delen av Tysslingen satt i alla fall en småfläckig sumphöna som vi kunde åka och lyssna på om det var tyst i övrigt. Det kom

ganska många till det utsatta klockslaget 21:00. Sexton personer allt som allt, och under relativ tystnad vandrade vi ner till lämplig position vid sjön.

En lärkfalk underhöll oss en stund men i övrigt var det mest enkelbeckasiner som var i farten.

Exkursionsledaren stod mest och drömde när en vaken deltagare kom och viskade att det nog var en småfläckig sumphöna som hördes långt därute. Mycket riktigt! Nu hade det börjat.

Klockan var 22:00 och sumphönan vred och vände

Småspov, här i häckningsmiljö. Foto: Benny Fredriksson

Höjdpunkten för mig blev den ”prickiga” träd-kryparen. Där fanns också tofsmes, kungsfågel, rödhake, grönsiskor, kol- och rödvingetrast, sv.vit flugsnappare, trädpiplärka och en hel del andra vanliga mesar och finkar.

När vi lämnade Knuthöjds mossen för den här gången så tog spillkråkan och den större hackspetten farväl och önskade oss välkomna till nästa vår igen.

Så har då ännu en helg gått i fågelskådningens tecken och visat sig vara den bästa tänkbara plusaktivitet/stresshanteringsmetod.

Med på resan var Gun och Ronnie Lindqvist, Ulf Jorner och undertecknad. ◀

Fågelskådningens dag 2010-05-09

NOF hade arrangemang på fyra fågel-lokaler.

Naturens Hus i Vattenparken,

Ronnie Lindqvist

Dagen började lite avvaktande eftersom Naturens hus öppnar först fram på förmiddagen och Foto-7:ans kikarvisning likaså. De första timmarna ägnade vi, Ami Sundén, Annika Lorin och Ronnie Lindqvist, oss åt att jaga arter i grannskapet för att ha en någorlunda fin artlista att presentera när allmänheten väl skulle komma.

Artlistan blev så småningom välfylld med hjälp av allmänhet och idogt skådande. Vi visade den i stort A1-format vilket lockade många att berätta om sina egna iakttagelser.

En tipspromenad kunde genomföras vars resultat har redovisats i FiN2010nr2. Det tveksamma morgonvädret förbyttes i härlig försommarvärme, vilket ledde till att vi hade ca 100 besökare under förmiddagen. Många lockades av Foto-7:ans kikarvisning, och många ville

berätta om senaste observationerna hemma i trädgården.

Fåglar berör många människor, inte bara oss NOF-are.

Rosenbergsstugan, Ulf Jorner

Vid Rosenbergsstugan stod Bengt Jalsborn och Ulf Jorner, utrustade med bl.a. holkar och kåsor till försäljning. Det fanns en del fågel i dammen framför stugan att visa

trio tryck

Tel. 019-20 74 30 • Box 1504 • 701 15 Örebro
www.triotryck.se • triotryck@triotryck.se

har bidragit till detta nummer av
Fåglar i Närke

Smålom. Foto: Göran Bäckstrand

på, t.ex. snatterand, brushane, grönbena och mindre strandpipare. Och i dungen bakom sjöng näktergal och lövsångare. Men det var li-tet folk i rörelse på förmiddagen, möjligen beroende på kulet väder, så det var endast ett tjugtal som visade något intresse för vårt stånd. Och ingen enda artikel fann en köpare.

Spovsnäppa. Foto: Torbjörn Arvidson

Viby, Tage Carlsson

Fågelskådningens dag blev ganska lyckad här i Vibytornet. Vädret var väl inte det allra bästa med mulen himmel och ca 9-10 grader. Men det kom 15 personer upp i tornet och vi fick se 32 olika arter.

Kvismaren, Ann-Margret Elmroth

Vid Kvismaren fanns bemanning vid Löten-plattformen, dit det i vanlig ordning kom många intresserade. Såväl väder som årstid var tjänligt för fågelskådning. Den bruna glada som Helny O. och Ronnie Nederfelt kunde visa besökare på, svävade länge över nejden och sågs även av Ungdomsgruppens medlemmar i närheten.

Jan Rees ordnade för Ungdomsgruppen en extra ringmärkning på vallen mellan Öby kulle och Lövholmen. Många ungdomar var med och fick se de flesta vårfåglarna på nära håll. Vad sägs om årets första rödstjärt i området och dito törnskata? Och att samtidigt få studera en rörsångare och en sävsångare är ju toppen. Ringmärkning tilldrar sig verkligen stort

intresse, sannerligen inte bara bland de yngre. Men ett bättre sätt att locka ungdomar att bli fågelskådare med än ringmärkning finns nog inte. Tack, Jan! ◀

Vadarskådning vid Oset i maj

Ake Lorin

Denna dag skulle det visa sig vara rejält regnig. Till mötet kom endast en deltagare. Från utsiktstornet kunde endast några tofsvipor sik-tas. Eftersom en dammsnäppa hade larmats från Sjölandet åkte vi dit och kunde glädjas åt den halvvariteten då den näringssökte tillsammans med rödbenor, grönbenor, brushanar, drillsnäppa. ◀

Kvinnerstadagen 2010-05-29

Ronnie Lindqvist

Kvinnerstadagarna arrangeras vartannat år av vårt framstående naturbruksgymnasium.

NOF har deltagit många gånger, och så även i år. Det är ett bra forum att nå ut till många med information om vår förening, och detta till nästan ingen kostnad alls.

Nytt för i år var att första dagen var vikt åt skolaktiviteter och att vi utställare fick nöja oss med lördagen. Det visade sig vara bra för oss eftersom dagen blev intensiv med många besökare.

NOFs nytryckta värvarbroschyr delades ut till många. Tipspromenad genomfördes och stora krysslistan fylldes på efterhand som fåglarna drog förbi. Krysslistan i storformat är en riktigt bra publikdragare och oöverträffad som intresseväckare, i kombination med att publiken fick spana i tubkikarna vi hade med oss.

NOF gratulerar följande duktiga vinnare i tipspromenaden som alla förärats med en fågelholk:

Första plats: Lars ”Loffe” Bergqvist, Örebro

Andra plats: Ingemar Engstrand, Lindesberg

Tredje plats: Kenneth Nordberg, Kolsva

Tack till er som ställde upp och var med.

Tack Torbjörn Arvidson för de vackra bilderna som prydde vår monter. ◀

Nattfågellyssning i Tysslingedalen

Anders Kronhamn

Denna kväll, 5 juni 2010, stod nattfågellyssning på schemat och utflykten började med samling vid Statoil Västhaga. Efter ett kort rådslag kom de åtta deltagarna överens om att första stoppet skulle bli vid Rynningeviken-Venakullarna. Ett bra val skulle det visa sig – två flodsångare, en trastsångare, två kärrsångare, två sävsångare samt näktergal hördes. En rosenfink sjöng och visade upp sig fint och en stenknäck behagade flyga över.

Nästa stopp gjordes vid norra tornet, Tysslingen. Här bjöds på gräshoppssångare, sävsångare, rosenfink och gök. Kvällskaffet avnjöts i tornet med Kilsbergen i aftonrodnad som kuliss. Mycket vackert. Stärkta av kaffe-tåren styrde vi kosan mot Blacksta som brukar kunna ge god utdelning. Från fälten norr om byn spelade en eller möjligen två vaktlar och i byns norra del satt två hornuggleungar och tiggde friskt. Blacksta gav utdelning även denna gång!

Från Blacksta körde vi söderut längs Tysslingens östra sida. Precis när vi passerat norra tornet sprang plötsligt en flock vildsvin över vägen! Fem vuxna djur och sex kultingar kunde sedan beskådas på närhåll innan de rörde sig bortåt mot skogsriddan och där mötte ytterligare några vuxna djur med kultingar. Vi fortsatte söderut och vid Håsta stod plötsligt ytterligare en flock vildsvin med åtta vuxna djur. Vid raststugemaden hördes sävsångare och en räv sprang förbi i det tilltagande nattmörkret.

Kvällens sista stopp gjordes vid Åkerbymaden där ytterligare en sävsångare sjöng och som avslutningsserenad tutade en rördrom i fjärran. Glada åt en mycket lyckad kväll styrde vi sedan hemåt Örebro i juninatten. ◀

UNGDOMSSIDAN

Uggleekursion till

Atle bergtäkt

Anastasia Valenta

Vi samlades som vanligt vid parkeringen vid Minigolfbanan utmed Glomman. Vi var fler deltagare än vad det brukar vara på våra exkursioner vintertid, vilket givetvis var glädjande. Det var väldigt kallt och klart men så gott som vindstill. Medan vi gick mot Atle i den djupa snön så observerade vi talgoxe, blåmes, mindre (?) korsnäbb, ringduva, större hackspett, domherre, stare, grönfink och flera korpar. Faktiskt ganska många arter för att vara i början av mars. Särskilt roligt var det att se korsnäbbarna uppe i en trädtopp.

När vi väl var framme var det fortfarande ljus. Efter en stund sattes gril-

len i gång och korven började tillredas. Allt eftersom solen sjönk kylde marken ner och det blev snart outhärdligt för mig. Vi väntade i ca 45 minuter men inga ugglor hördes. Det var endast några gråkråkor samt en vacker, lågt förbiflygande korp som visade sig. Vi fick återvända utan att höra en enda uggle och enades om att det berodde på att exkursionen borde ha startat minst en timme senare (helst 2 timmar senare). Men då hade det förstås varit ändå kallare. ◀

Korp. Foto: Jan-Olov Ragnarsson

Närkontakt med vild gråtrut på en färja. Foto: Natalie Lallerstedt

Ungdomsgruppen söker fler ledare

Vill du hjälpa till som ledare i ungdomsgruppen? Vi behöver förstärkning. Hör av dig till Andreas Tranderyda eller Ann-Margret Elmroth

Flyttfåglarna

Esaias Tegnér, 1812

*Så hett skiner solen på Nihågen ner,
Och palmerna ge ingen skugga mer.
Då griper oss längtan till fädernejorden,
Och tåget församlas. Mot Norden! Mot Norden!*

*Och djupt under föttren vi se som en grav
den grönskande jorden, det blånande hav,
där oron och stormen var dag sig förnyar,
men vi fara fria med himmelens skyar.*

*Och högt mellan fjällen där liggen en äng,
där nedslår vår skara, där reds vår säng.
Där lägga vi ägg under kyliga polen,
där kläcka vi ut dem vid midnattssolen.*

*Ej jägaren hinnet vår fredliga dal.
Där hålla gullvingade älvor sin bal.
Grönmantlade skogsfrun spatserar i kvällen,
och dvärgarna hamra sitt gull in i fjällen.*

*Men åter på bergen står Vindsvales son
och skakar de snöiga vingar med dån,
och hararna vitna, och rönndruvan glöder
och tåget församlas. Mot Söder! mot söder!*

*Till grönskande ängar, till ljummande våg,
Till skuggande palmer står åter vår båg.
Där vila vi ut från den lustiga färden,
där längta vi åter till nordliga världen.*

Foto: Torbjörn Arvidson

Svanrasten vid Tysslingen 2010

Helny Olsson. Foton Erik Marcusson

Det dröjde ända till den 19 mars innan de första sångsvanarna sågs, 20 st. Alla drog mot norr. Den 21 räknade vi in 130 individer. Antalet ökade sakta, 1023 st. den 29 mars. Högsta antalet noterades den 10 april med 3363 st. 3 dagar senare var det 922 st. kvar. Alla utom 102 flög iväg på morgonen den 14 april. Därmed avslutades räkningen. Några tiotal fanns kvar 24 april.

Noterbart: Svanräkningen genomfördes under perioden 19 mars – 14 april. Mindre sångsvan, 6 st., observerades första gången den 29 mars och som mest sågs 10 st. Den sista lämnade Tysslingen den 12 april.

Hals- och benmärkta, 7 st., En av dem noterades senast år 2000.

Säd- grå- blå- spetsbergs- och vitkindad gås fanns med under tiden som svanräkningen pågick.

Gravand sågs vid 2 tillfällen.

Havsörnsparat var som vanligt på plats. 5 olika individer en dag!

Se upp! Nu landar vi.

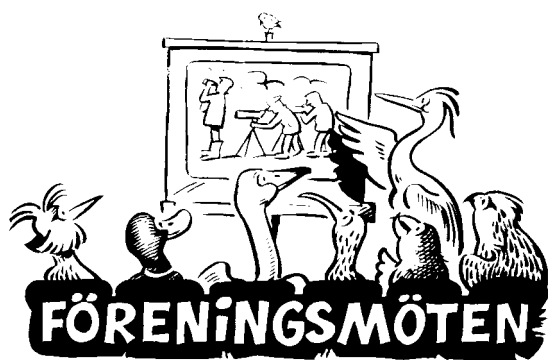

Niklas Schön snöröjer.

Jag vill tacka Olle, Karl-Ola, Bengt, Ronnie, Håkan och Kent, som var till stort stöd för mig. Tack även till Lars, som kom tidiga mornar med ”maten”.

Väntan. Ove Eriksson, Roine Magnusson, Erik Marcusson och Olle Liljedahl.

Evolutionsteori på marsmöte

Ake Lorin

Det tredje inomhusmötet för vårsäsongen handlade om evolutionsteori och hölls av Johan Lind, docent i etologi vid Stockholms universitet. Det handlade bland annat om portalfiguren Darwin som vi firar i år med anledning av att han föddes för 200 år sedan och att det var 150 år sedan han publicerade Om arternas uppkomst.

Johan Lind gav oss några tillbakablickar om vilka tankar som funnits kring evolutionen genom åren. Platons idéer hade dominerat under 2000 år. Han tänkte sig att det fanns ett ideal, en perfekt variant av allt. Han ansåg att dagens människor endast är bleka skuggor av det tänkta originalet. Johan L. diskuterade också artbegreppet och berättade hur Linné tänkte när han katalogiserade alla sina arter som han betraktade som statiska.

Greve Buffon (Georges Louis Leclerc) fortsatte Linnés verk men drog också slutsatser om jordens ålder som vid den tiden bedömdes vara ca 6000 år, dvs. mycket ung. En biskop Ussher som betraktades som en auktoritet på den tiden hade med hjälp av kronologin i bibeln räknat fram jordens skapelse till 23 oktober 4004 före det år man trodde var Jesus födelse. Buffon hävdade att jorden var ca 75000

år. Mellan skål och vägg kanske oändligt gammal. Han baserade sina slutsatser genom att studera erosionen på jorden. Han skrev också att det fordrades en gammal jord för förändring, för evolution. Men religiös som han var kunde han inte tänka sig att nya arter skulle kunna uppstå ur andra arter.

På 1800-talet var det i akademiska kretsar känt att jorden var gammal. En nationalekonom, Tomas Malthus, studerade populations-tillväxt och fann att populationerna inte ökade så mycket de hade kapacitet till utan blev lägre på grund av begränsning av viktiga resurser vilket leder till konkurrens.

Alla har väl hört talas om Charles Darwin som föddes i en välbeställd familj. Det gick inte bra för honom i skolan då han hellre ägnade sig åt att studera naturen än att göra sina läxor. Han skickades därför att läsa medicin i Edinburgh vilket gick uselt. Nästa anhalt blev Cambridge för präststudier med samma resultat. Där fick han dock kontakter som fick betydelse för honom framöver. Botanikern Henslow erbjöd honom att delta i en expedition jorden runt med HMS Beagle. Den varade i 5 år. Hans växt och djurstudier är välkända men att han också var intresserad av geologi är mindre känt. I områdena kring Montevideo och Buenos Aires spenderades flera veckor och där han knackade fram fossiler som han släpade ombord på båten trots kaptenens klagan över all stenskrot. Den visade sig bestå av delar från nio stora däggdjur, de flesta tidigare ej kända av vetenskapen. Hemkommen, 1836, jobbade han vidare med sina idéer från Beagle-resan. Han gifte sig och satte samman ett manus, Evolution genom naturlig selektion.

Mindre känd än Darwin är Alfred Russel Wallace. Han kom från fattiga förhållanden och gjorde sina upptäckter i den malajiska arkipelagen. Under stora vedermödor samlade han oförtrutet material trots en del åkommor. Under sjukdomsperioderna förmådde han sammanställa sina tankar i boken The Wonderful Century där han beskriver teorin om naturligt urval. Han ville dela sina idéer med Darwin

som han kände så han sände boken till honom 1858. Det var innan Darwin publicerat sin skrift så man kan förstå att Darwin blev överrumplad.

Hans bryderi undanröjdes senare samma år då kända vetenskapsmän vid ett av The Linnean Societys möten läste upp både Wallace manuskript och det utkast Darwin skrivit 1844 i ett brev till en amerikansk kollega. Allt under titeln *On the Tendency of to form Varieties; and on the Perpetuation of Varieties and Species by Natural Means of Selection*, där både Darwin och Wallace angavs som författare. Därmed var teorin om att all världens mångfald kan förstås genom begreppen **variation, ärfthlighet och urval**.

Intressant är att redan 1831 hade en annan person, Patrick Matthew, i en bok om trädförädling beskrivit hur nya arter kunde uppkomma genom naturlig selektion. Han misslyckades dock med att sprida och utveckla dessa idéer.

Varför löser två oberoende personer ett av tillvarons stora mysterier samtidigt? Johan Lind menar att tiden var mogen för det och den mänskliga kulturen har förmåga att samla på kunskap genom vetenskapliga metoder.

Han ville avslutningsvis framhålla att vi måste upphöra med att hylla enskilda personer och i stället hylla själva evolutionsteorin som gör att vi kan förstå var vi kommer ifrån och hur all denna fantastiska mångfald uppkommit på vår lilla planet. ◀

Staffan Ulfstrand: "Charm eller pengar - vilket är viktigast när en fågelhona väljer partner"?

Bo Ståhl

Staffan Ulfstrand, professor emeritus i ekologisk zoologi vid Uppsala universitet gästade

NOF på inomhusmötet 15 april. En vis man som han är, hade han också passat på tillfället att besöka de närkingska fågelmarkerna, bl.a. Kvismaren och Oset innan sitt föredrag. En speciell förmåga att göra komplicerade fakta och forskning begripligt för en bredare allmänhet är ett kännetecken hos Staffan Ulfstrand. Att förmänskliga fåglarna i lite lagom grad är då en lyckad metod för att förmedla vetenskap. Mötesdeltagarna fick på ett trevligt och lättsamt sätt god inblick i olika fågelarters mycket varierande fortplantningsstrategier.

Det var inte oväntat att Staffan, som i fjol gav ut boken "Darwins idé", snabbt betonade att det naturliga urvalet är "tillverkningsprocessen" för såväl flugsnappare som människor... Naturliga urvalet är en hård och väldigt ojämlig process. Vissa genupsättningar (arvsanlag) leder till mer avkomma. De betyder i praktiken att de mest fruktsamma kommer att prägla kommande generationer.

Flugsnappare är favoritstudieobjekt hos forskare vid genetiska studier. De är ju bekvämt lättåtkomliga i holkar. Dessutom har de korta generationer med en normallivslängd på 2-3 år. Genetiska förändringar kan därför visa sig fortare. Fåglars släktskap avgörs genom blodprov och DNA-analys. Släktskapen kan vara nog så röriga vid polygami. Vad forskare i England funnit om järnsparvar får nog ändå svartvita flugsnappare att likna amatörer i det skumraskspel som liknar såpoperornas.

Bland fåglar har båda könen ett gemensamt mål: "Flest ungar till lägst kostnad för mig själv. Gärna fortplantning men på din bekostnad. Alltså inget samarbete om jag inte själv vinner på det." För vissa arter blir samarbetet mellan hane och hona väldigt kortvarigt. Gökar är de verkliga extremerna. Lekfåglar som skogshöns, brushane m.fl. gavs också som exempel. Där får honan dra hela lasset med ägg och ungar. Storspovshonan som sticker från hanen direkt efter äggläggningen är en annan variant.

Med stor konkurrens på individnivå är det upplagt för konflikter inom fågelpar. Att polygami

Staffan Ulfstrand. Foto: Åke Lorin

kan vara en av anledningarna till konflikter är inte överraskande. Det gäller speciellt för en hona att vara diskret och dölja sina eventuella "utflykter" för att hämta andra – som hon tror -bättre gener. *Lyckas hon* inte så får hon (logiskt) mindre hjälp av sin socialt rätta partner med ungmätning. Det har bl.a. studier på blåhakar visat.

Varför är då polygami så vanligt bland fåglar? Jo, det är en gångbar strategi för att gardera sig mot partnerns eventuella sterilitet och för att öka den genetiska variationen hos sin egen avkomma. Klarar sig inte den ena ungen bra så kan ju den andra – med en annan fader/moder – klara sig bättre. Varierad avkomma gynnar också arten. Det blir då lättare med anpassningar till omgivningsförändringar. Likväl är svanar, gäss, tranor och större rovfåglar monogama. De har en annan grundstrategi; nämligen att bli så drivna föräldrar som möjligt genom samarbete. Det gynnar förstås dem båda. Arbetsfördelningen, som att den ene skyddar ägg/ungar medan den andre attackerar en predator, utvecklas med åren. Gamla erfarna gåspar lyckas mycket bättre med sin ungmätning än nyetablerade. Ett av Staffan Ulfstrands egna forskningsprojekt gäller vitkindad gås, främst på Gotland. 1000-tals DNA-analyser har bevisat att de är utpräglat monogama. Dessutom är honorna väldigt ortstroga, även genom generationerna. Då en hane blivit utvald i holländska vinterkvarter, så har han sedan inget eget vägval. Honan

väljer alltså i dubbel bemärkelse inom den arten. Det är bara för hanen att hänga med henne "hem" eller så blir han diskvalificerad.

Vad Staffan kallade "tillverkningskostnaden" för avkomman är mycket större för fågelhonor än för hanar. Det går åt mycket mer energi till att producera ägg än att producera spermier. Det är mot den bakgrunden man ska se att honan konsekvent är den som väljer partner i fågelvärlden. Hanar visar upp sig och "säljer" medan honor granskar och slutligen väljer. (Alternativt: Hanar komponerar och honor rensar). Att ständigt hävda sig och förmedla intryck att vara en hane av god kvalitet kostar också mycket energi. Det ska inte glömmas bort. Ingenting är gratis i naturen. Vad är då särskilt viktigt för en fågelhonas partnerval? Fyra faktorer radades upp:

1. "Ornament" som viss fjäderdräkt *eller* sång.
2. Generna ska vara lagom olika de egna. Generna syns förstås inte men kan märkas av på beteenden.
3. Kvalitet på revir och boplatser.
4. Förmodad hjälpinsats med ungmätning. Det finns få s.k. "drömprinsar", så honan får försöka göra det bästa i svåra valsituationer. Det är bråttom med häckningen men ändå lägger honan mycket möda på urvalet av hane.

Åter till den välstuderade flugsnapparvärlden: Svartvita flugsnapparhanens vita pannfläck ska vara så stor som möjligt för att falla honor riktigt i smaken. Pannfläcken visar på god genetisk kvalitet och en stark individ, på samma sätt som uthållig, bra sång. Experiment har visat att honor i etablerade par söker upp andra hanar med större pannfläck än den sociala partnerns, även om han skulle ha en riktigt bra (=dyr) holk. Ornamentet (=charmen) betydde där alltså mest för val av hane.

Till sist ett par noterade citat: "Det är ett komplicerat spel som pågår därute". "Mor är rar men vem är far". Det senare tycks gälla bland de flesta fågelarter, inte minst bland tättingarna. ◀

Nidingens fågelstation

Lars Elmqvist, text och foto

Det var inte alls meningen att vi skulle åka till någon fågelstation. Vi fick i vintras, av en god vän en bok, Svenska utposter skriven av Pippi Engstedt, som beskriver fyrplatser där man kan övernatta runt svenska kusten. I presenten ingick ett förslag att vi tillsammans skulle göra en tur till någon av dessa fyrar, somma-

Nidingens fyrar

Tretåig mås med unge.

ren 2010. Blev det lyckat kunde vi fortsätta kommande år med resor till andra fyrar. Eftersom vår gode vän kom med förslaget så fick hon välja och boka vilken fyr vi skulle börja med. Nidingen verkade som ett bra val eftersom hon bor på Tjörn på västkusten. Hon bokade i april in vår resa till den 27 - 28 juli.

Jag lade inte så mycket möda på att planera

Skärpiplärka

resan eftersom jag bara var "passagerare". Det innebar att jag inte tog reda på mycket om ön. När jag en vecka före avfärd googlade Nidingen så insåg jag att det kunde bli en riktigt trevlig expedition. På Nidingen finns Sveriges tredje största fågelstation (hur man nu rangordnar dessa), enda häckplatsen för tretåig mås, en koloni tobisgrisslor, mängder av skärpiplärka m fl. fåglar.

Båtresan från Gottskär ut till ön gick i strålande sol och över ett nästan spegelblankt

Tobisgrisslor

vatten. Vi for med s.k. RIB-båt. Den gick otroligt fort trots att Stefan, som körde oss ut först stannade vid en fyr vid inloppet till Kungsbackafjorden och berättade hur fyrpersonalen levde förr i tiden. Sedan full fart till havs där vi först gjorde ett stopp vid fyren Lilleland som står på ett rev öster om ön. Revet är ibland synligt över vattnet när strömmar och vindar bygger upp en ö. En gång bildades en stenö som var 8 m bred och 40 m lång. Tre dagar efteråt var den försvunnen.

Det uppges att 700 fartyg har gått på grund där under århundraden som passerat.

Sedan styrde Stefan norr om Nidingen, förbi västra stenreven med sälar och storskarv, och in till bryggan. Där låg säkert femton fritidsbåtar som vågat sig ut i det fina vädret. Redan när vi släpade vår packning och mat upp till fyrmästarbostaden såg vi tretåig mås. Det var de vuxna fåglarna som matade nästan fullvuxna ungar på fönsterbrädorna till de två gamla fyrtornen.

Efter inkvartering tog vi promenader på ön. Den är 1 km lång och 300 m bred så det blir inga långa promenader. Vi stötte på veckans ansvariga på fågelstationen, Patrik och Leif Jonasson.

Under onsdagen hade de noterat: småspov 3, drillsnäppa 5, kustsnäppa 6, kustpipare 1, myrspov 5, tornfalk 1, storspov 1, tordmule 1, roskarl 3, kärrsnäppa 10, grönbena 5, skogssnäppa 1, gluttsnäppa 1, ljungpipare 1, gråhakedopping 1 och spovsnäppa 1.

Och på torsdagen hade de noterat: småspov 3, drillsnäppa 5, kustsnäppa 6, kustpipare 2, myrspov 5, storspov 1, roskarl 3, kärrsnäppa 10, grönbena 5, gluttsnäppa 1 och ljungpipare 1.

Vi lyckades inte se alla dessa, men klarade av småspov, drillsnäppa, kärrsnäppa, spovsnäppa, kustsnäppa, kustpipare, myrspov, grönbena och gråhakedopping.

Dessutom lyckades vi få bilder på tretåig mås, tobisgrissla, rödspov, myrspov, skärpiplärka, ejder, strandskata, silltrut, havstrut, gråtrut och större strandpipare.

Kvällen tillbringade vi i lanterninen på en av de gamla nedlagda fyrarna. Under kvällens lopp drog den ena fritidsbåten efter den andra iväg med badgästerna från bryggan och in mot land. Vi satt och njöt av kvällsfika med tillhör i den nedgående solens sken. Vi såg i skymningen den nya fyren på ön och fyrarna runt horisonten tändas, den ena efter den andra.

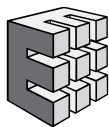
Nästa dag var det helt annorlunda väder, blå-

sigt och duggregn. Patrik och Leif satte ut bu-rar längs östra stranden och fångade bland annat en kustpipare. Vi fick se Patrik ringmärka den. Det var en upplevelse utöver det vanliga för oss sju som övernattat på ön.

Hemresan blev minst sagt gropig. Vi fick ta på regnställ, flytväst förstås, glasögon och flytväst förstås och vi fick hålla oss fast. Stefan körde så fort det gick men fick dra ner farten när vi flög över vågkammarna. En tur med en RIB-båt är inget för personer med svaga ryggar. Eftersom vädret är ombytligt så är varken ut- eller hemresa garanterad. Båten går bara om vädret tillåter. Ta med extra matransoner eftersom du riskerar bli kvar en dag extra.

Sammantaget var resan till Nidingen en otroligt härlig upplevelse. Det finns inga garantier att man ser vissa arter men hussvala, tretåig mås, skärpiplärka samt tobisgrissla är ganska givna.

Nidingen kan rekommenderas för en skådar-expedition. På länsstyrelsens hemsida står att det är tillträdesförbud utanför fyrområdet fram till 31 juli. Men det stämmer inte i verkligheten, gränsen är 15 juli enligt skyltningen på plats. Vi hade tur som fick omväxlande väder, fint ena dagen och blåsigt väder den andra. ◀

Ekonomia
Redovisningskonsult AB
Tel. 019-58 10 45

har bidragit till detta nummer av
Fåglar i Närke

Kungsörn i Närke

Mats Weiland, text och foto

Årets unge med ett dun ännu kvar på huvudet

Äntligen ett lyckat år för kungsörnsparat i södra närke. Det har nu gått tre år sedan den lyckade häckningen 2007.

Året efter blev ju honan skjuten mitt i häckningstid, men en ny hona dök upp så det fanns hopp inför 2009. När våren kom var även den honan försvunnen. Istället spelflög en 4k hona tillsammans med hanen, parning skedde, boet byggdes på men häckningen avbröts.

I år 2010 är hanen inne på sitt 14 kalender år och gjorde som vid den lyckade häckningen, levererade flera vattensorkar dagligen i riktning boet. Men frågor kvarstod, var det samma bo och samma hona?

Sista dagen i maj gjorde jag och en kamrat en första kontroll av örnboet. Honan flygspanade på hög höjd och vi fick bekräftat att det var samma hona, nu en 5k fågel. Jag följde honan som jagade vidare och tillslut slöt upp med

hanen 6-7 km längre bort.

I boet låg en liten unge alldeles vitluddig ca 8-10 dagar gammal, lyckan var fullständig. Efter några timmar kom honan tillbaka gled från enorm höjd in med byte i klorna, allt frid o fröjd.

En bit in augusti görs en sista koll, ungen sitter nu och ropar i boet, fullvuxen och välmående, efter en timme glider hanen lågt förbi med plockad skogsfågel i klorna, sätter sig några hundra meter bort, ingen servering vid bokanten längre, dags att prova vingarna för ungen.

Naturligtvis blev ungen ringmärkt av en känd skogsman från Brevenstrakten.

I övrigt sågs på vårkanten en 2k och en 4k kungsörn, ett antal havsörnar och i augusti en 1k rödglada var kom den ifrån? ◀

Nytt guldkorn vid Tysslingen

Åke Lorin, text och foto

Raststugan som man ser den när man kommer från parkeringsplatsen och vandrar ner gångvägen från vägen mellan Egersta och Frösvidalsvägen.

Länsstyrelsen arbetar med att förverkliga naturreservatet Tysslingen. Reservatet kommer i slusket att omfatta själva sjön inklusive sankängarna i princip fram till åkermarken. Förhoppningen är att reservatsbildningen i sin helhet kommer att kunna avslutas inom några år.

Den uppmärksamme har säkert sett att det pågår byggnation på strandbrinken på andra sidan sjön sett från Rånnesta. Det är Örebro kommun som låter uppföra en liten raststuga och en gångväg vid Norra Svalnäs som ersättning till det lust-

När man på gårdet närmar sig syns Rånnesta till höger på andra sidan sjön.

Utsikten mot norr utefter gaveln är magnifik.

hus som finns där tidigare.

Projektet har initierats av Örebro Kommun i syfte att ge ortsbefolkning ett utflyktsmål på den västra sidan av sjön. Stugan kan nås till fots eller med cykel. från Örebro eller Garp-hyttan via cykelbanan på banvallen efter den nedlagda Svartåjärnvägen eller på mindre vägar. Bilåkare får stanna vid nyanlagd P-plats och får promenera på nyanlagd gångväg och njuta av naturen en stund innan man når stugan. Området har också slyröjts för att öka ut-

Vänder man sig mot öster och tittar ut mot Tysslingen ser man ut mot övernattningsplatsen för sångsvanarna. När fotot togs utgör en flock unga måsar deras statister.

sikten. Raststugan saknar elektricitet men innehåller en kamin för uppvärmning. Markägarna har ställt mark för stigar och byggnad till förfogande och kommer att sköta dessa. Det ställer litet krav på oss besökare att vara både akt- och skötsamma när vi besöker platsen. Stugan är tro- ligen färdigställd när ni fått detta nummer av tidningen i er hand. Ett nytt ställe i sta- dens närhet att besöka – rentav en ”guld- klipp” för fågelskådare och andra natur- vänner. ◀

Ovan ses den för närvarande något spartanska inredningen bestående av en vacker kamin.

Krasch på Örebro flygplats 15 september 2010

Marianne Johansson

Ett misslyckat landningsförsök på bana 4 gjordes på onsdagsförmiddagen.

Stort larm gick från personalen vid Täby till fågeldoktorn Staffan Ullström som ryckte ut.

En storlom hade totalt missbedömt underlaget, sladdade med fötterna varav den ena foten sargades och blödde. Fågeldoktorn bedömde skadorna, som inte var av allvarlig karaktär och tog fågeln med sig i medhavd kartong för att snabbast få den i vatten. Strömning inhandlades i första bästa affär som passerades. Storlommen matades och bet ifrån rejält.

Vid ankomsten till Rävången möttes den av nyfikna fågelskådare som kunde konstatera att den var vid god vigör. Den stack upp huvudet ur kartongen och blängde tillbaks på oss nyfikna. Tanken var att den skulle släppas ut i den öppna delen av Hjälmaren men när väl kartongen öppnades flaxade den till inre dammen där den snabbt fann sig tillrätta. Den sam snabbt ut till mitten av dammen där den började putsa sig och gjorde några snabba dyk ner för att konstatera att där inte fanns någon fisk. Ett par timmar senare flög den över till närmaste Hjälmarudde för att strax därpå försvinna helt ur sikte. Foton på nästa sida. ◀

Semestrande närking upptäcker nygammal art i Halland

Annika Lorin

Det är mitten av juli, närmare bestämt den 9 och stekande hett, över 30 grader i skuggan. Luften dallrar och en glada seglar över ängsmarkerna. En traktor kör vägen fram. I kanten av en lada parkerar Björn och Monika Lorin sin bil för att ta en promenad ner till en av Hallands riktigt fina strandängar och titta efter vadare och sälar. Den här dagen har de tagit en paus från strandlivet. Platsen är Norra Lynga, ca 2 mil söder om Varberg, känd för just för sin sälkoloni och ett säkert ställe att se sälar på nära håll liggandes på stenarna i strandkanten som solande badnymfer. Här finns småskaligt jordbruk som gränsar till de betande strandängarna med laguner och strandrevlar och fina rastplatser för både vadare och gäss.

Efter några meters promenad på asfältvägen ner mot strandkanten hörs en kort metallisk

sångstrof från ett buskage till vänster vid en kornåker.

– Hör du, säger Björn. Det där ljudet känner jag igen och så tar han upp kikaren till ögonen. Lätet är ett metalliskt enformigt rasslande - zi zi zi zrriss, som Erik Rosenberg beskriver det. Mycket riktigt, där i toppen av busken sitter en sjungande kornsparvshanne. Klockan är 11.35 och kornsparven sjunger villigt strof efter strof. Vilken härlig upptäckt!

Väl tillbaka vid husvagnen på Olofsbo camping intill Morup, ringer Björn in till Falksvararen och rapporterar in mötet med kornsparven. Kort därefter hör Magnus Andersson från Falkenbergs Ornitologiska Förening av sig för att få veta mer om observationen. Han besöker området på eftermiddagen och kan då konstatera en säker häckning eftersom både en sjungande hane och en hona med mat i näbben befinner sig på platsen. Det är storleksordningen 36 år sedan arten häckade i landskapet senast. Tänk att det ska behövas en riktig närking på besök i Halland för att upptäcka en kornsparv...

En vecka senare besöker Björn och Monika återigen området, tillsammans med döttrarna

Doktorn och patienten. Foto: Torbjörn Arvidson

Kornsparv med mat till ungar. Foto: Nisse Henriksson

Katarina och Annika och två av barnbarnen. Då ses paret i full fart med att flyga med mat till ungar och hanen försvara reviret med sång. Ett härligt livskryss för Evelina 7 år och Adam 6 år. De tycker först att det är spännande men blir snabbt otåliga och mest sugna på att kolla in sälarna vid strandkanten. De kommer nog att uppskatta observationen i framtiden när de tittar tillbaka på sina krysslister. ◀

Kornsparvshane. Foto: Nisse Henriksson

Ung pilgrimsfalk från hackingsplatsen 2007. Foto: Christer Nyten

*Upplev naturen närmare
med en kikare från oss*

*Swarovski * Steiner * Pentax * Focus*

kikarproffsen

A-FOTO
BUTIK & ATELJE

Filarevägen 3 Lillån (bredvid Toyota bil)
019-250623 www.a-foto.se

Utsättning av pilgrimsfalk i Kilsbergen 2010

Michael Andersson

I år hoppades vi än en gång få mer än en kull falkungar till utsättning i Kilsbergen. I juni såg det lovande ut. Vi skulle få två kullar om totalt 6 ungar för utsättning den 10 juli. Några dagar dessförinnan fick vi beskedet att alla hade dött i Nordens Arks avelsanläggning, varav två av förstoppning. Jag vet inte varför de andra dog. Det lär tydligen vara så att mer eller mindre alla falkar är bärare av salmonella, men de kan bemästra sjukdomen så länge inget annat försvagar dem. Förmodligen var det något sådant som hade hänt.

Nu visade det sig finnas en sent lagd kull om fyra ungar, som vi skulle kunna få i månads-skiftet juli-augusti, så vi förtröstade på det. När så augusti kom hade två av dessa också strukit med på Arken. Det återstod två honor, som levererades till oss den 7 augusti. Det var stor ålderskillnad på ungarna, den äldre (märkt LZ) var kläckt 26 juni och den yngre (märkt LY) 3 juli. De sattes i buren och matades några dagar innan de släpptes ut den 11 augusti, då den äldre av honorna var 42 dagar gammal och alltså borde vara flygg.

Den 12 augusti observerades vad vi först tolkade som ett anfall av en duvhök på falkungarna som blev mycket rädda. Vi befarade att den yngre ungen blivit tagen av duvhöken, eftersom den inte sågs till. Vi gjorde snarast besök på utsättningsplatsen för att försöka ta reda på vad som hänt. Den äldre falkungen sågs vid tillfället flyga bort från platsen och även en duvhök. Av den yngre ungen såg vi inte ett spår. En duvhökshona kan flyga bort med en tagen falkunge och vi trodde att det kunde vara det som hade hänt. Vi hoppades att den äldre ungen tack vare sin flygförmåga skulle kunna hålla sig undan för duvhöken. Unga pilgrimsfalkar är lätta byten för duvhökshonor innan falkarna blivit säkra på ving-

arna. Vi fortsatte därför att mata med kycklingar på utsättningsplatsen.

Dagen efter gjorde vi ett eftersök där och nedom bergbranten utan att hitta ett spår av falkar. Några dagar gick med bevakningsspass morgon och kväll, utan att falkungarna syntes till. Erfarenheter från Dalarna visar att falkungar kan vara borta utan mat i upp till 4 dagar, men efter fem dagar utan mat och vätska är det väldigt liten chans att de ska klara sig. Vi gjorde bedömningen att ungarna, om de klarat sig från duvhöken, sannolikt satt och gömde sig i närheten av hackingplatsen och chansen var stor att de ändå varit framme och ätit vid något oöväskat tillfälle. Därför fortsatte matningen t o m den 19 augusti.

Den 20 augusti genomsöktes närområdet till hackingplatsen noggrannare och då hittades den yngre av falkarna (LY) död nedanför bergbranten, cirka 10 meter från hackingburen. Av skadorna på kroppen att döma hade den inte blivit tagen av duvhök. Den 23 augusti besöktes närområdet igen och då återfanns resterna av den äldre falken. Inte heller den verkar ha ätits av duvhök, utan av något rovdäggdjur, att döma av de avbitna fjäderspolarna. Den ungen hittades cirka 200 meter väster om utsättningsplatsen.

Min tolkning i efterhand är att duvhökens uppdykande inte var fråga om en regelrätt attack, men den resulterade i att falkungarna skrämdes åt olika håll. Av någon anledning hittade de inte tillbaka till utsättningsplatsen och till maten, utan satt och tryckte i närheten. Antingen dog de av törst och svält eller så togs de av andra rovdjur. Utifrån våra erfarenheter av föregående års utsättningar gjorde vi missbedömningen att falkungarna själva skulle kunna ta sig tillbaka till matplatsen. Vi har nog blivit bortskämda tidigare år, med falkungar som har varit bättre på att ta vara på sig. I år borde vi ha varit mer aktiva och gjort ett mer omfattande eftersök flera dagar tidigare, för att återbörda ungarna till utsättningsplatsen och maten. Ett tråkigt misslyckande blev därför resultatet av årets utsättning. ◀

OBSat i Nærkemarker perioden juni - aug 2010

Hans Waern

Ett godtyckligt urval av noteringar från Nærkesvarar'n och rapportsystemet Svalan. Inriktningen ligger på sällsynta fåglar, avvikande mängder eller udda tidpunkter för vanligare arter. Kort sagt - en skvallerspalt i god veckotidningsanda. Urvalet är således helt subjektiv och artikeln bör därför ej citeras i andra alster om fåglar i Närke.

Brednäbbad simsnäppan vid Vibysjön.

Foto: Roland Thuvander

Så har då ytterligare en sommar passerat. En hel del fina fågelobservationer har skett under perioden.

Andfåglar – flamingoer

Några sommarobservationer av **sädgås** finns ifrån Bondevrak, 2 ex förbiflygande 29/6 och 23/7. Ifrån Tybblebacken 2 ex den 10/7. Ifrån mitten av augusti regelbundet noterad perioden ut. 2 **prutgäss** sågs den 7/6 vid Stora Röknen i Vättern. **Vit-kindad gås** har i sommar

häckat vid Oset, där 26 pull observerats och vid Forsaviken, Harge, där 15 pull setts. Ett 50 tal rastade i Kvismareområdet i slutet av augusti. En **gravand** har setts vid olika platser vid Kvismaren mellan 21 – 25 augusti. 4 ex av arten sågs vid Hjälmarsholmsviken 24 augusti. Vid Stora Röknen i Vättern rastade 9 ejdrar 6/6. Av dem återstod bara en hona dagen därpå. Vid Klåvudden sågs 5 **sjöorrar** 4/6, och den 7/6 5 ex på ej angiven plats i Vät-

Myrspov. Foto: Torbjörn Arvidson

tern. Den 7/6 flög även ett ex förbi Oset. Sju ex noterades vid Hjälmarsholmsviken 25/8. Fyra **svärtor** noterades vid Stora Röknen Vättern, 6/6. I södra Hjälmaren sågs 27 svärtor den 14/8 och möjligtvis samma flock samma dag och nästa i Bondevrak. En svärta noterades 19/8 nära ön Brearen i Hjälmaren. Ett par **bergand** flög 10/6 förbi vid Oset. Den **mindre sumphönan** vid Nyängen, Kvismaren, återupptäcktes 18/6 och hördes fram till den 28/6. **Kornknarr** har rapporterats ifrån reningsdammen i Fjugesta 1/6, Husön, Kvismaren, 1/6, utanför Stora Mellösa 1 den 22/6, Frötuna 2/6, Sjömosjön 3/6, Boängen, Fälersta, 6/6, Fågelåsen, Nysund, 9/6, Öjamosen och Skarbysjön 15/6, Segersjö dammar 16/6 och reningsverket Hallsberg 20-28/6. **Småfläckig sumphöna** hördes regelbundet fram till 22/6 på olika platser i Kvismaren. Även noterad under juni vid Rynningeviken, Oset och Ölsboda herrgård. **Vaktlar** har hörts regelbundet under juni och juli på flera olika lokaler.

Rovfåglar – vadare

Brun glada sågs vid Kvismaren flyga från Källviken mot Hammarmaden den 13/6. En obs även 14/8 vid Sörby åkrar. Två **röda glador** sågs vid Norra Folkavi 21/6, ett ex vid Öbyladan, Kvismaren, 30/6. Ett ex den 1/7 vid Bondevrak och Stora Mellösa. Vid Bäckelid, Nysund, ett ex 8/7. Ett ex vid Vintrosa kyrka 9/7 och ett ex observerad flera gånger vid Kvismaren mellan 10-21/7.

Dvärgmås. Foto Torbjörn Arvidson

Ett ex vid Mosjö golfbana 15/7, ett ex 18/7 vid Nälberg, Hallsberg, ett ex Kumla 26/7 och ett ex Tanntorp 3/8. Slutligen ett ex 17/8 vid Byrsta, Åbytorp, och ett ex 22/8 i Laxå. Således många rapporter av röd glada i Närke. Något mycket positivt under perioden är den häckning av **ängshök** som ägt rum vid Kvismaren, där 3 ungar sett dagens ljus. Mycket roligt. En **aftonfalk** är rapporterad den 7-8/6

Sydäcktergalen vid Kvismaren. Foto: Bernt Bergström

vid Öby-/Fiskingemaden vid Kvismaren. Den ena dagen dock rapporterad som en osäker obs. En **eleonorafalk** är rapporterad ifrån Karlsdal i Örebro den 11/6. Vi får se om den blir godkänd av den nationella raritetskomitten. Många observationer av **pilgrimsfalk** finns under perioden ifrån Kvismaren, Tysslingen, Oset och Rynninge-viken. En **rödspov** sågs 23/6 på Hammarmaden Kvismaren. Arten även observerad vid Näsbyängen, Oset, mellan 28/6 – 2/7. **Myrspov** är regelbundet observerad under andra halvan av juli, vid Kvismaren, Hampetorp, Tysslingen, Segersjö, Lappe, Hjälmarén, Oset och Vibysjön. Största flocken 80 ex 26/7 vid Rysjön Kvismaren. Även **spovsnäppa** är flitigt rapporterad ifrån 9/7 perioden ut vid Kvismaren, Tysslingen och Oset. Största flocken, 20 ex vid Kvismaren 10-16/7. **Kustsnäppor** är också sedda vid Kvismaren, Tysslingen, Bondevrak, från slutet av juli perioden ut. En stor flock på 90 ex sågs 26/7 i Hjälmarén. En **sandlöpare** sågs 26/7 vid Rysjön, Kvismaren och 2 ex vid Boglundsängen 1/8. En **smalnäbbad simsnäppa** sågs nordöst om ön Brearen i Hjälmarén 14/8. En **myrsnäppa** fanns på ett översvämmat fält nära Gräve kyrka, Tysslingen 30/7 – 1/8. Ett ex även vid södra tornet, Tysslingen 29/7 och ett ex samma lokal 25/8. En **roskarl** sågs vid Brearen, Hjälmarén 7/7 och två ex vid Rysjön, Kvismaren 26/7.

Labbar – ugglor

Två **kustlabbar** sträckte förbi 22/8 vid Lappe småbåtshamn. En silltrut sågs 20 och 30 juni vid Oset i Örebro. Ytterligare en rolig häckning har skett vid Kvismaren, nämligen av **dvärgmå**s. Stora flockar av arten sågs i Hjälmarén. Den 14 augusti räknades där in 791 ex. Den 31/7 sågs 360 ex vid Lappe småbåtshamn och 310 ex den 2/8, samma lokal. Imponerande mängder! 29 **skräntärnor** observerades i Hjälmarén 14/8. Annars regelbundet rapporterad från mitten av juli perioden ut.

Nattskärnor – trastar

Observationer av **gråspettar** under häcknings-

tid har gjorts. En ropande gråspett hördes 19/6 vid Grönsjöbäcken, Stora Rankemossen, och en hona sågs regelbundet vid Berga, Villingsbergs skjutfält, mellan 27/6 – 23/7. En **tretåig hackspett** visade sig 8/6 i Garphyttans nationalpark, ett ex vid Alléhallen, Hallsberg, 27/7 och ett vid Klockhammar 29/8. En **rödstrupig piplärka** sågs flyga förbi Oset 31/8. **Syd-näktergalen** som upptäcktes 23 maj observerades fram till 4 juli då den sista rapporten lämnades. En riktig långstannare med andra ord. **Blåhake** rapporterades 28/8 med 1 ex vid Venastugan och 2 ex vid Strandpromenaden, Rynningeviken, 2 ex i Bondevrak och 1 ex på Öbymaden, Kvismaren. Arten blev också observerad 30/8 med 2 ex på Gamla tippen, Oset, och med 1 ex på Blåklintstigen i Örebro 31/8.

Sångare – kardinaler

Vassångare är noterad från periodens början fram till den 20/7. Två ex hördes, ett vid Hammarmaden och ett vid Åslaholmen. Vid reningsverket i Oset hördes ett ex den 20/6. En **busksångare** är rapporterad 2-3 juni, och en flodsångare ifrån Lakdammarna, Rynningeviken. 1-7 juni. Även sedd ifrån reningsverket i Oset mellan 6 och 23 juni. En **mindre flugsnappare** är rapporterad ifrån Garphyttans nationalpark mellan 1 och 17 juni. Ett ex är observerat vid Nydalen, Harge, 7/6, ett ex vid Rosenbergsstugan i Oset 20/6 och slutligen ett ex Flyhagen, Ånnaboda, 21/8. **Pungmes** är inte sedd många gånger i år, endast en gång under perioden, den 19/6 framför Löténplattformen vid Kvismaren. En **lappsparrv** är rapporterad ifrån Mäjsa, Rinkaby, 12/8. ◀

Ragnarsson
FASTIGHETER AB

stöder detta nummer av
Fåglar i Närke!

Atlasinventering – annorlunda skådning med många pärlor

Jan Gunnarsson

Om atlasinventeringen har det skrivits här tidigare. Ämnet förtjänar att behandlas igen. Denna inventeringsform ger så mycket mera än ”bara” vanligt fågeltittande.

Inventeringen går ut på att inom en fem gång-er fem kilometer stor kartruta försöka faststäl-la vilka arter som häckar. För att skilja ut de häckande från tillfälliga besökare använder man sig av s.k. häckningskriterier, alltifrån ”sjungande/spelande hane” till det högsta kri-teriet”, bo där ägg eller ungar setts”. Inven-teraren bör försöka uppnå högsta möjliga kri-terium för varje art, något som visar sig vara både svårt och mycket tidskrävande.

Jag tvekade länge innan jag till sist bokade den ruta i Asker där vårt sommarställe är be-läget. Därmed skulle jag vara på plats rent au-tomatiskt. Tveksamheten gällde den begrän-sade tidstillgången. De vanliga arterna i hol-karna gick ganska lätt att registrera. Redan på granntomten uppstod problem. I en holk nära tomtgränsen bodde ett par mesar. De flög in och ut med mat till ungarna. Jag tyckte mig se entitor men de var så oerhört torpedsnab-ba att man mest såg en skugga svischa för-

bi. Efter en timma kunde jag fastställa arten. Jag ägnade någon timma åt att försöka se vart de omkringvindlande tornsvalorna tog vägen utan resultat. Senare under sommaren talade grannen om att han hade flera par häckande på sin tomt. Jag fick då en förklaring till hans till synes något omotiverade små takutbyggnader på husen. Dessa tak hade han byggt för torn-svalorna sedan de ordinarie taken byggts om och blivit otillgängliga för fåglarna.

Kriterierna är fortfarande ganska låga för fle-ra arter. Jag ser hur somliga hävdar revir och är oroliga. Ormvråkar kretsar i par över vis-sa dungar. Hur ska man bedöma den plötsliga förekomsten av ett litet sällskap grå flugsnap-pare redan i slutet av maj? Kan det vara en ungvall så tidigt? Jag besökte ett skogsparti och fann en hel liten urlövskog på kalkmark. Smått fantastiskt, här höll stenknäckar till uppe i de höga träden och här fick jag plöts-ligt höra och se större hackspettens svirrande ungar när föräldern kom med mat. I en annan del av rutan passade jag på att ta en titt på en övergiven historisk cykel invid ett uthus. Där hittade jag koltrastens bebodda bo på cykeln. I skogspartiet intill flög grönsångaren med bo-material. En dag med hög luft och blå himmel fick jag syn på högt sträckande bivråkar men samtidigt passerade ett par på låg höjd allde-les intill. Jag såg dem inte sedan. En vår fanns ett par dubbeltrastar i grannskapet. En dag -varningslåten och skrik, och en korp, troligen, skymtades flyga iväg med en av trastarna. Ef-ter den dagen hördes de inte mera.

Om det är svårt att hitta bon kan det vara lätt-tare att upptäcka de nyligen flygga ungarna. Lätta arter är trastar, en av de svåraste måste vakteln vara. I många fall krävs det att man tar sig tid, stannar en god stund på en och samma plats och iakttar fåglarna och deras beteenden. Jag har återupplivat kunskapen om de där smärre fågellätena som jag lärde mig i ungdo-men genom att följa upphovet till det okända låtet tills fågeln visade sig. Det är så långt man

kan komma från det mest hysteriska artjagandet där utövarna drar i väg femtio mil med bil, tittar på fågeln ett par minuter för att sedan dra hem igen i full fart. De kunde lika gärna samla frimärken eller ölburkar. Atlasinventeringens skådande är lugnt och rofyllt bara man har vett att koncentrera sig på stunden och den plats man befinner sig på.

Det räcker gott och väl med *en* atlasruta. Nu har jag tre och det är egentligen inte riktigt klokt i min situation. Ruta nummer två utgör en naturlig fortsättning på min första ruta. Gränsen går rakt genom ägorna till Mörby gård och rakt genom Odensbacken. Ruta nummer två innehöll redan så många obsar rapporterade av en rad personer att jag kunde utse mig till administratör utan att räkna med att hinna besöka området särskilt ofta.

Så var jag med på en byavandring i djupa skogarna norr om Närkesberg, på en plats där min mor var född. Under vandringens gång passerade en lärkfalk. Intressant! Och jag bokade den rutan också, väl medveten om att någon annan knappast skulle göra det. En stor del av området utgörs av ganska ung produktions-

skog på stenig och bergig mark omväxlande med myrhalssar. Här har jag vandrat omkring och känt fågelfattigdomen besvärande. Är det så tyst i skogen eller är det min ålder som gör sig påmind? De små sjöplättarna innehåller på sin höjd en tillfällig knipa, ofta ingenting alls. Här har jag gått många kilometer en kväll utan ett knyst från någon uggle. Det finns dock pärlor, en vik av Hjertasjön, en betesmark strax intill med sankområde, lövängsrester på andra platser och ett bergigt parti. I den här rutan kan man möta överraskningar i en terräng man normalt sällan besöker som skådare i det slättsjörika Närke. Det var ju vid Hjertasjön som min morbror såg spåren efter de häckande svarta storkarna omkring 1953.

Det finns tjäder i området. Skogssnäppan varnar och de dragande morkullorna tycks vara många. En vandring i ett myrområde med inslag av berg gav en sjungande rödstjärt men så skymtade något rödbrunt mellan träden. En nyfödd älgkalv och jag smög mig därifrån så fort jag kunde. Ett midnattsbesök vid Laffalla äng. Inga ugglelåten men någonting helt annat. Hesa svischanden och grova skall. Ett högt bubblande och så: Det vanliga gökgalandet men nu upp till femstavigt. Här kan jag

tänka mig att låtena kom från två hanar och en hona, en märkelig upplevelse som helt får tillskrivas atlasinventeringen. Den här rutan behöver studeras mera, särskilt fram i juli när många fågelungar lämnat sina bon. När skall tiden räcka till?

Som innehavare av bokad ruta administrerar jag de obsar som gjorts inom rutan

Det är inte alltid man kan få så här höga häckningskriterier. Här ängshökunge. Foto: Nina Rees

Bildcheck på köpet!
Värde **100:-**

Köp till:
Olympus-väska,
extra batteri, rem
och 4 GB minne
Nu 399:-

NYHET!
2299:-
eller 261:- i 11 månader

OLYMPUS
μ-TOUGH-3000

- Vattentätt ner till 3 meter
- Stötsäker från fall upp till 1,5 m
- 12 megapixel i upplösning
- 3,6x vidvinkelzoom (28-102 mm)
- 2,7 tums ljusstark LCD-monitor
- Dubbel bildstabilisator
- 1GB internt minne • Manual i kameran

- Inspelning och uppspelning av HD-film
- 19 motivprogram • 2 års garanti
- Touch-kontroll för enkel hantering
- Videosekvens AVI Motion JPEG
- USB-laddning av batteri
- Ingår: Batteri, anslutningskabler, programvara och svensk bruksanvisning

Bildcheck på köpet!
Värde **100:-**

Köp till:
Casio-väska och
4 GB SDHC-kort
Nu 399:-

NYHET!
2999:-
eller 324:- i 11 månader

CASIO
Exilim EX-H15

- 14,1 megapixel i upplösning
- 10x optisk zoom (24-240 mm)
- 3 tums TFT LCD-skärm i widescreenformat
- HD-videoinspelning med 1280x720 pixlar
- AV-utgång för att enkelt se bilderna i TV
- Optisk bildstabilisering

- Bildprocessorn bearbetar komplexa bilder mycket snabbt och ger enastående bildkvalitet
- Ingår: 2 års garanti, laddare, batteri, anslutningskabler, programvara och svensk bruksanvisning

FOTO 7 SJUAN
Fotobutiken med personlig service
Engelbrektsgränd 26 Örebro
019-611 64 92

även av andra. Jag får bedöma rimligheten av obsarna, oftast helt problemfritt, och välja ut de som har högst häckningskriterium. En enkel operation vid datorn sedan jag fått handledning av en expert som leder inventeringen. Ni som inte bokat en ruta, berika er med en sådan! Eller var noga med att rapportera in även alldagliga obsar, gärna med högt häcknings-

kriterium, från de ställen ni besöker. Därmed gör ni också atlasinventeringen en god tjänst.

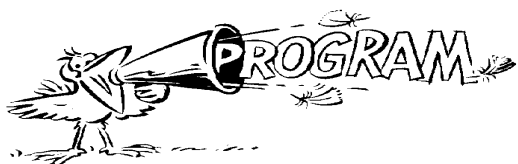
Skänk gärna vinster till vårt månadslotteri!

Vi behöver nya vinster till lotterierna vi har vid våra inomhusmöten. Inte så stora och dyra utan t ex ett paket kaffe, böcker, pryl e d för vår fågnad och nytta eller fågelmat som talgbol-lar, solrosfrön och jordnötter för fåglarna. Ett lotteri med vinster som medlemmarna skänkt innebär att hela vinsten går direkt in i föreningskassan!

Ansvarig är Bengt Jalsborn tel 019-12 70 80. Kontakta honom eller Tage Carlsson tel. 0582-66 00 11 om det du kan skänka. Det går att lämna vinster vid månadsmöte att lottas ut senare.

ETT STORT TACK PÅ FÖRHAND! Styrelsen

Ungdomsaktiviteter för tjejer och grabbar

Höstterminen 2010

Se vår hemsida: nofnet.se

Gamla och nya medlemmar är välkomna!

Ledare se sid 37!

Exkursioner och resor m m

Torsdag 7 – 10 oktober. Öland i oktober.

Härlig höstskådning på Sveriges bästa ö? Vi åker tidigt på torsdag morgon och kommer hem sent på söndagen. Vi bor i Erlings stugor i Grönhögen. För prisuppgift och anmälan kontakta Ronnie Lindqvist

Torsdag 21 – söndag 24 oktober. Utlängan i Blekinge. Är ön lika bra på hösten som på våren? Det får de se som följer med. Riktigt rara sibiriska arter har för vana att stanna på öar som den här. Detaljplanerna är inte klara än men kontakta Ronnie Lindqvist för mer information.

Söndag 24 oktober. – Höstvandring till Yxnäset. Tillsammans med Östernärkes Naturvårdsförening promenerar vi längs Hjälmarens södra strand för att spana in and- och rovfåglar, skäggmesar och andra tättingar. Samling vid p-platsen i Bondvrak kl 09.00. Ledare är Gunnar Nilsson, tel. 019-246677. Ta gärna med korv, så grillar vi vid öppen eld.

Lördag 4 december - Örnkoll på Kvismaren. Vi spanar efter örnar från Öby kulle i Kvismaren. Samling vid parkeringen, Öby kulle kl 8:00, avslutning kl 12:00. Frågor besvaras av Ronnie Lindqvist.

Lördag 8 januari 2011- Artrace i Närke. Tävlingen börjar kl 00.00 på valfri plats och kl 16.00 är det målgång på Gröna Grodan i Örebro där vi samlas för diskussioner, erfarenhetsutbyte, artgenomgång och kora vinnarna. Vandringspriset finns för närvarande i Hällabrottet för andra året.

Anmälan av lag bestående av minst 2 deltagare, görs till Håkan Persson, hakan.persson@nofnet.se eller tel. 070-774 56 33, Känner du att du gärna skulle vilja vara med men inte har några lagkamrater, hör av dig till Håkan, som samordnar det med de lag som anmäler sig.

Vid resor med övernattningar tas en mindre avgift ut av deltagarna för administration och till fågelskydd. Om du vill ha hjälp med skjuts vid våra exkursioner kontakta respektive ledare. Bilresor betalas direkt till föraren med 6 kr/mil och resenär.

Inomhusmöten 2010

Torsdagen den 21 oktober kommer naturfotograf Torbjörn Arvidson och berättar om Naturupplevelser under det gångna året och visar egna bilder.

Torsdagen den 18 november berättar naturfilmaren Ingemar Lind under rubriken Fjällräv. Berättelsen illustreras av bilder och film från en trettioårsperiod. Inträde 50:- exkl.fika.

Inomhusmötena äger rum kl 19.00 i Vasakyrkan, Vasagatan, Örebro

NOF:s försäljningsmaterial

NOF-kåsa, mörkgrön, m. NOF-logga	30 kr
NOF-dekal små	3 kr/st
stora	10 kr/st
Artlista Närke	gratis

Vill du handla? Vänd dig till **Bengt Jalsborn**
Vallnäs vägen 3, 703 58 Örebro, Tel. 019-12 70 80,
070-113 47 99. E-post: b.jalsborn@glocalnet.net

Småfågelholk	60 kr/st
Uggleholk	250 kr/st

Holkbeställningar: Tage Carlsson tel. 0582-66 00 11.
Porto + frakt tillkommer

Regionala rapportkommittén (Rrk)

Rapportmottagare:

Lage Johnson, Bondvrak, 715 92 Stora Mellösa,
tel. 019-44 62 83 eller 070-309 00 00
E-post: lage.johnson@ibs.se

Övriga medlemmar: Peter Gustafson,
Anders Kronhamn, Andreas Sandberg och
Johan Åhlén

Osetkommittén

Kommittén för kötsel av naturreservatet Oset-Ryn-
ningeviken. NOF:s representant är:

Leif Sandgren, Tuppa Klaras väg 18, 702 29 Örebro
tel. 070-256 73 95. E-post: leif.sandgren@telia.com

Svansjön Tysslingen

NOF:s representant i stiftelsen:

Helny Olsson, Arvaby, 719 95 Vintrosa, tel 019-29
90 03 eller 070-5762981. E-post: helny@telia.com

NOF:s Ungdomsgrupp

Andreas Tranderyd, Örebro, tel. 073-717 08 52
E-post: andreas.tranderyd@hotmail.com

Albin Lundkvist, Sörbyvägen 19, 702 21 Örebro,
tel. 076-822 12 15,
E-post: jagheteralbin_90@hotmail.com

Ann-Margret Elmroth, Rusthållaregatan 14,
702 83 Örebro, tel. 019-32 01 83, 070-637 15 95,
E-post: elmroth@telia.com

NOF:s föreningslokal

För sammanträden, litteratur, utställningsmaterial,
holkar m m. Källarlokal med ingång gavel på gårds-
sidan. Adress: Hagmarksgatan 9, Örebro.

NOF:s tjejgrupp

Annika Lorin, tel: 019-24 48 46
Ami Sundén, tel: 070-944 73 00

Fågelakuten

Besvarar frågor om skadade eller tillvaratagna fåg-
lar. Tar hand om skadade fåglar för rehabilitering.
E-post: fagelakuten@telia.com. Se även vår hem-
sida: www.nofnet.se

Fågeldoktor'n

Staffan Ullström, Gällersta PL 20, 705 94 Örebro,
tel. 019-23 92 37

Övriga

Leif Sandgren, Örebro, tel. 070-256 73 95

Tage Carlsson, Vretstorp, tel. 0582-66 00 11

Leif Bertilsson, Fjugesta, tel. 0585-311 46

Ulla Wallin, Frövi, tel. 0581-331 79

Statens vilt

Den som påträffar ett dött djur av nedanstående
arter skall anmäla detta till polisen för vidarebe-
fordran till något av landets större naturhistoriska
museer.

Artlista för fåglar:

Fiskgjuse	Svarttärna
Bivråk	Storkar
Örnar	Rördrom
Glador	Lunnefågel
Kärrhökar	Salskrake
Falkar	Svarthalsad dopping
Tornuggla	Skärfläcka
Hökuggla	Gråspett
Berguv	Vitryggig hackspett
Fjälluggla	Mellanspett
Lappuggla	Kungsfiskare
Slaguggla	Härfågel
Fjällgås	Blåkråka
Skräntärna	Sommargylling

Skjutfältsbesök?

Planerar du utflykt till Kilsbergen och skjutfälten
kan du kolla på webbplats www.skjutfalten.se vilka
dagar dessa är avlysta.

Ringmärkta fåglar

Ringar från döda eller avlästa data från levande
fåglar sänds till:

Naturhistoriska riksmuseet, Ringmärknings-
centralen, Box 50 007, 104 05 Stockholm
tel. 08-5195 40 80. Fax 08-5195 42 44.

Uppge plats, omständigheter som dödsorsak, tid
m m för fyndet.

Rapportera via webb:

<http://www2.nrm.se/rc/rc-formular.html.se>

Innehållsförteckning

Ordföranden har ordet Börje Karlsson	1
Vi behöver DIG i atlasinventeringen	2
Uggleutflykter	
Brevenskogarna	2
Örebrotrakten 5 mars 2010 Jan-Erik Andersson och Barbro Arvidsson	4
Hornborgasjön Annandag Påsk 2010 Ronnie. Lindqvist	4
Färna ekopark Ami Sundén	7
Exkursion till Yxnäset/Segersjö 11 april 2010 Gunnar Nilsson	8
Vårexkursion i Kvismaren 2010 Bengt Jalsborn	8
1 maj och söndagsguidningar vid Oset i maj Åke Lorin	9
Klåvudden 2 maj 2010 Anders Kronhamn	9
Dvärgen var enklare än den dubble! Ronnie Lindqvist	10
Smålommar i Knuthöjdsmossen, 8/5 2010 Kristina Claesson	11
Fågelskådningens dag 2010-05-09	12
Vadarskådning vid Oset i maj Åke Lorin	13
Kvinnerstadagen 2010-05-29 Ronnie Lindqvist	14
Nattfågellyssning i Tysslingedalen Anders Kronhamn	14
Uggleexkursion till Atle bergtäkt Anastasia Valenta	15
Flyttfåglarna Esaias Tegnér, 1812	16
Svanrasten vid Tysslingen 2010 Helny Olsson	17
Evolutionsteori på marsmöte Åke Lorin	18
Staffan Ulfstrand: "Charm eller pengar - vilket är viktigast när en fågelhona väljer partner"? Bo Ståhl	19
Nidingens fågelstation Lars Elmqvist	21
Kungsörn i Närke Mats Weiland	23
Nytt guldgruv vid Tysslingen Åke Lorin	24
Krasch på Örebro flygplats 15 september 2010 Marianne Johansson	26
Semestrande närking upptäcker nygamal art i Halland Annika Lorin	26
Utsättning av pilgrimsfalk i Kilsbergen 2010 Michael Andersson	29
OBSat i Närkemarker perioden juni - aug 2010 Hans Waern	31
Atlasinventering – annorlunda skådning med många pärlor Jan Gunnarsson	33
Program	36